

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Inga Jasėnaitė

Edukologijos magistratūros studentė
(Vaikų teisių apsaugos vadybos specializacija)

**SPECIALIŲJŲ UGDYMO(SI) POREIKIŲ MOKINIŲ TEISĖS Į MOKSLĄ
ĮGYVENDINIMO PROBLEMAS**

Magistro darbas

Magistrinis vadovas:
doc. dr. Rolandas Paulauskas

Šiauliai, 2010

Darbo originalas.....Inga Jasėnaitė
(studento parašas)

Santrauka

SPECIALIŲJŲ UGDYMO(SI) POREIKIŲ MOKINIŲ TEISĖS Į MOKSLĄ ĮGYVENDINIMO PROBLEMAS

Magistro darbas

Tyrimo aktualumas. Kiekvienas vaikas turi teisę į mokslą. Šią teisę užtikrina Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, Specialiojo ugdymo įstatymas ir kiti teisės aktai, tačiau kai kurie vaikai gali susidurti su šios teisės pažeidimais ir sunkumais.

Įgyvendinant specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių integraciją į bendrojo lavinimo mokyklas, būtina siekti, kad šių mokinių teisės į mokslą nebūtų pažeistos, užtikrinant visiems mokiniams lygias mokymosi galimybes, vadovaujantis principu „mokykla visiems“.

Magistro darbe siekiama išsiaiškinti, kokias teises specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai turi bendrojo lavinimo mokykloje ir kaip jos įgyvendinamos, su kokiomis problemomis susiduriama, kurios apribotų šių mokinių teises į mokslą.

Tyrimo objektas - specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teisių į mokslą įgyvendinimas.

Tyrimo tikslas - išsiaiškinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teisių į mokslą įgyvendinimo problemas.

Tyrimo metodika. Tyrimas atliktas anketinės apklausos metodu. Parengtos dvi anketos: pedagogams pusiau uždaro tipo anketa ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams uždaro tipo anketa. Tyrime dalyvavo 92 aukštesniųjų klasių bendrojo lavinimo pedagogai ir 100 (4 - 10 klasių) specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai, integruoti į bendrojo lavinimo klases.

Anketinės apklausos metodu tirta, ar pedagogai turi pakankamai kompetencijų ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius, koks bendraklasių požiūris šių mokinių atžvilgiu, ar sudaromos palankios ugdymo(si) sąlygos bendrojo lavinimo mokyklose.

Siekiama sužinoti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių savijautą bendrojo lavinimo mokykloje, nuomonę apie mokytojo teikiamą mokymosi pagalbą, pritaikytas mokymosi programas, vadovėlius, užduotis, santykius su bendraklasiais, mokytojais.

Tyrimo hipotezės iš dalies pasitvirtino, nes specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teisės į mokslą nėra pilnai įgyvendinamos. Pedagogai neturi pakankamai žinių, įgūdžių ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius. Vyrauja nepakankamai teigiamas bendraklasių požiūris šių mokinių atžvilgiu. Nesudaromos pakankamai palankios ugdymo(si) sąlygos.

SUMMARY

PROBLEMS OF IMPLEMENTING THE RIGHT TO EDUCATION OF STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS

Paper for Master's Degree

The urgency of the research. Every child has the right to study. Although this right is based on the Constitution the Education Act of the Republic of Lithuania the Special Education Law and other laws, some of the children still face difficulties and offences of this right.

While integrating pupils with special needs into the secondary schools of general education it is very important to strive not to offend this right and guarantee equal possibilities for all the children to study following the principle "school for all".

This paper for Master's Degree aims to find out what rights pupils with special needs have in a secondary school of general education and how they are implemented, what problems are faced, and what limits the right of a pupil having special needs to get appropriate education.

The main subject of the research: the problems faced while integrating pupils with special needs into the secondary schools and implementing their right to study.

The objective of the research: analyse the problems of implementing the right.

The approach. The research was done using the method of questionnaires. There were 2 questionnaires prepared: a semi closed type of a questionnaire for the teachers and a closed type of a questionnaire for the pupils having special needs. 92 teachers and 100 students with special needs (from the 4th to the 10th forms) integrated into the ordinary classrooms general education schools participated in the research.

The research investigated teachers competences to educate children with special needs, classmates opinion on the students with special needs and the conditions created in schools of general education for pupils with special needs to study successfully.

One of the goals was to find out how the students with special needs feel at school of general education, to know their opinion about the help they receive from their teachers during the learning process. It was important to get the information on what they know about the educational programs, student books, tasks especially adapted to suit their needs. Their relations with classmates and teachers were also very important to be disclosed and analysed.

The research hypothesis was partially proved as the right of students having special needs is not fully implemented. Teachers do not have enough knowledge and skills to educate students with special needs. Classmates do not have a really positive attitude towards their peers with special needs. The environment is not fully adapted for the pupils with special needs.

Turinys

SANTRAUKA.....	2
SUMMARY.....	3
ĮVADAS.....	5
1. SPECIALIŲJŲ UGDYMO(SI) POREIKIŲ MOKINIŲ TEISĖS Į MOKSLĄ ĮGYVENDINIMO PROBLEMOS.....	10
1. 1. Specialiųjų ugdymą reglamentuojantys dokumentai.....	10
1. 2. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymo problemos bendrojo lavinimo mokyklose.....	12
1. 3. Integracijos ir inkluzijos ypatumai.....	14
1. 4. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai ir jiems teikiama mokymosi pagalba.....	16
1. 5. Nauji pedagogui keliami reikalavimai bendrojo lavinimo mokykloje.....	19
1. 6. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymo tobulinimas bendrojo lavinimo mokyklose.....	20
2. SPECIALIŲJŲ UGDYMO(SI) POREIKIŲ MOKINIŲ TEISIŲ Į MOKSLĄ ĮGYVENDINIMO PROBLEMŲ TYRIMO ANALIZĖ.....	23
2. 1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	23
2. 2. Tyrimo imtis.....	24
2. 3. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teisių į mokslą įgyvendinimo problemos pedagogų požiūriu.....	27
2. 4. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių patiriamos mokymosi problemos apribojančios teisę į mokslą.....	35
IŠVADOS.....	41
REKOMENDACIJOS.....	43
LITERATŪRA.....	44
PRIEDAI.....	50

IVADAS

Aktualumas. Atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje, išsiplėtė teisinė sistema, kuri vis dar koreguojama. Kuriant ir tobulinant teisės aktus, siekiama, kad jie būtų maksimaliai palankūs specialiųjų poreikių vaikams, garantuotų lygias galimybes. Priimami ne tik savi teisės aktai, įskaitant Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymą (1991), Lietuvos Respublikos Konstituciją (1992), Specialiojo ugdymo įstatymą (1998), bet ratifikuojami ir tarptautiniai, geriausiai atitinkantys šalies poreikius ir sąlygas.

Lietuvos Respublikos švietimo sistemą reglamentuojantys įstatymai gina kiekvieno asmens teisę įgyti jo poreikius ir gebėjimus atitinkantį išsilavinimą (Ambrukaitis, Stankevičienė, 2002).

Pakitusi mūsų šalies politinė santvarka, teisinis visuomenės gyvenimo reglamentavimas leido iš pagrindų pertvarkyti švietimo sistemą, kurios žymią dalį sudaro specialusis ugdymas iki Nepriklausomybės atkūrimo funkcionavęs savotiško pedagogikos ir medicinos poribio zonoje (Ambrukaitis ir kt., 2003/2004).

Ši pradžia vertintina kaip labai produktyvi, joje derėjo naivumas, tikėjimas ir sveikas protas, o sykiu liko vietos ir naujoms, modernioms išvalgoms, interpretacijoms. Subtilių politinių sprendimų dėka ugdymo turinys buvo subalansuotas, nukreiptas į tautinių vertybių ir atsivėrimo *kitam ir kitokiam* dermę, gamtamokslį - matematinį ir socialinį - humanitarinį ugdymą (Duoblienė, Bulajeva, Stankuvienė, 2008).

Lietuvoje, kaip ir visose pasaulio šalyse, gyvena žmonių, turinčių intelekto, specifinių pažinimo ar fizinių funkcijų sutrikimų, emocijų ir elgesio, kalbos ir komunikacijos, kompleksinių ar kitų sutrikimų, kurie sukelia žmogaus veiklos ribotumą.

Lietuvos švietimo politika, siekdama kurti atvirą demokratinę visuomenę, pripažįsta kiekvieno asmens individualumą. Šioje švietimo sistemoje negali būti pamestas nė vienas asmuo, nors jo pažintinės ir motorinės veiklos galimybės skiriasi nuo daugumos.

Lietuvos Respublikos valstybės ilgalaikės raidos strategijoje, Lietuvos Respublikos valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatose, Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme deklaruojama „Mokyklos visiems“ koncepcija. Šia koncepcija vadovaujasi ir kitos Europos šalys. „Mokykla visiems“ – mokykla, kurioje kiekvienam mokiniui skiriama pakankamai dėmesio ir teikiama paslaugų, priklausomai nuo jo individualių ugdymosi poreikių. Tokioje mokykloje mokinių skirtybės suprantamos kaip norma ir manoma, kad visiems mokiniams naudinga mokytis drauge, mokiniai praturtina vienas kitą dėl to, jog yra skirtingi. Mokiniai gali pasirinkti skirtingą mokymosi stilių ir tempą, ugdymo kokybę užtikrinama, tinkamai pritaikius programas, teikiant specialistų paslaugas, tinkamai organizuojant ugdymo procesą (Specialiųjų poreikių mokinių ugdymas drauge su bendraamžiais, 2006).

Kaip teigia J. Ruškus (2002), integracija į bendrojo ugdymo mokyklą reiškia tai, kad įvairių (mokymosi, elgesio, intelekto, fizinių) sutrikimų turintys vaikai yra įtraukiami į bendrojo ugdymo aplinką ir mokomi drauge su bendraamžiais sveikais vaikais.

Mokymasis bendrojo ugdymo klasėje specialiųjų ugdymo poreikių (SUP) turintiems vaikams padeda greičiau bei sėkmingiau prisitaikyti ir integruotis visuomenėje, šie vaikai turi teisę ugdytis ir lavintis su sveikais vaikais ir gyventi pilnavertį gyvenimą (Specialiųjų poreikių vaikų integracija bendrojo lavinimo mokykloje, 2003).

Temos iširtumas. Apie įgyvendinamus integracijos procesus liudija ir tyrimai, kuriuose nagrinėjami įvairiausi klausimai apie mūsų šalyje sudarytas sąlygas integracijai. Tyrimuose analizuojama: pedagogų kompetencija, bendraklasių, pedagogų požiūris specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų atžvilgiu, ugdymo sąlygos, o tuo domėjosi A. Ališauskas (2003), S. Ališauskienė, L. Miltenienė (2004), A. Ališauskas, R. Jomantaitė (2008), J. Ambrukaitis (2005), V. Gudonis, M. Mackevičiūtė (2008) ir kt. Gauti duomenys parodė, kad daugelis apklaustųjų pedagogų neturi pakankamai kompetencijų ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių, nelabai noriai priima moksleivius su specialiaisiais poreikiais. Integruoti vaikai jaučiasi nejaukiai, bendraamžiai juos atstumia. Mokykla nėra pilnai pasiruošusi tenkinti vaikų specialiuosius poreikius.

Problema. Siekiant įgyvendinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių integraciją į bendrojo lavinimo mokyklas, būtina pedagogams įgyti naujų žinių, įgūdžių, keisti pedagogų, mokinių požiūrį šių vaikų atžvilgiu, sudaryti tinkamas ugdymo(si) sąlygas. Tyrimo problema yra: kokias teises specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai turi bendrojo lavinimo mokykloje, kaip jos įgyvendinamos, su kokiomis problemomis susiduriama, kurios apriboja šių mokinių teisę į mokslą. Ar pedagogai pasirengia ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius pagal jų individualius gebėjimus, koks pedagogų, bendraamžių požiūris, ar sudaromos palankios ugdymo(si) sąlygos specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams bendrojo lavinimo mokyklose.

Tyrimo objektas – specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teisių į mokslą įgyvendinimas.

Tyrimo hipotezės:

1. Pedagogai neturi pakankamai žinių, įgūdžių ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius dabartinėmis integracijos sąlygomis bendrojo lavinimo mokyklose.
2. Vyrauja neigiamas bendraamžių požiūris specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių atžvilgiu.
3. Bendrojo lavinimo mokyklose nesudaromos palankios ugdymo(si) sąlygos specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teisių į mokslą įgyvendinimo problemas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti teisinius dokumentus, reglamentuojančius specialiųjų poreikių asmenų ugdymo pokyčius.
2. Atskleisti specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų integracijos turinį ir jo taikymą bendrojo lavinimo mokykloje.
3. Ištirti mokytojų nuomonę, kokias teises specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai turi bendrojo lavinimo mokykloje.
4. Išsiaiškinti, ar specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai mokymuisi susiduria su problemomis, kurios apribotų jų teisę į mokslą.

Tyrimo metodologija. Siekiant nustatyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teisių į mokslą įgyvendinimo problemas, buvo remtasi inkliuzijos principu.

Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tikslais, uždaviniais, organizavimo ir turinį išsamiai reglamentuojančiais ŠMM dokumentais, kurių turinys modernus, orientuotas į „mokyklos visiems“ (inkliuzinio ugdymo) metodologiją ir sudaro tinkamas formalias prielaidas ugdymo įstaigose teikti šio pobūdžio pagalbą ugdytiniams, jų pedagogams bei tėvams (Ališauskienė, Ališauskas, Gerulaitis ir kt., 2008b.).

Tyrimo metodai:

1. Teisinių dokumentų, mokslinės literatūros analizė;
2. Pedagogų anketinė apklausa;
3. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių anketinė apklausa;
4. Kiekybinė ir kokybinė tyrimo duomenų analizė;
5. Duomenų apdorojimui naudojama Microsoft Office Excel 2003 programa.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimo respondentais buvo pasirinkti bendrojo lavinimo mokyklų aukštesniųjų klasių mokytojai ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai, integruoti 4 - 10 klasėse. Apklausoje dalyvavo 92 bendrojo lavinimo mokytojai ir 100 specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių. Tyrimas atliktas penkiose Panevėžio miesto bendrojo lavinimo mokyklose.

Tyrimo etapai.

1 etapas (2008 m. rugsėjis – 2009 m. birželis) formuluojama darbo tema, tikslas, uždaviniai, analizuojama mokslinė literatūra specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymo klausimais.

2 etapas (2009 m. rugsėjis – 2010 m. vasaris) rengiamos anketos, mokslinės literatūros analizė.

3 etapas (2010 m. kovas) anketinė apklausa.

4 etapas (2010 m. kovas – gegužė) tyrimo duomenų analizė ir aprašymas, suformuluojamos išvados, rekomendacijos, parengiamas magistro darbas.

Darbo naujumas / reikšmingumas. Darbas atskleidžia Panevėžio miesto specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių integracijos į bendrojo lavinimo mokyklas įgyvendinimo problemas ir jų sprendimo būdus. Pateikia rekomendacijas, kaip padėti spręsti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teisių į mokslą įgyvendinimą bendrojo lavinimo mokyklose. Tyrimo rezultatai, išvados, rekomendacijos gali būti naudingos pedagogams ir tėvams.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas (65 šaltinių), 3 priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 17 paveikslų, 2 lentelės. Prieduose pateikiama Lietuvos Respublikos specialųjį ugdymo įstatymą (1998), lydintys teisės aktai, pedagogų, specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių anketos. Darbo apimtis 60 psl.

SAVOKOS

Specialusis ugdymas - specialiųjų poreikių asmenų mokymas, lavinimas bei vertybinių nuostatų formavimas, pripažįstant šių asmenų gebėjimus ir galias.

Specialieji ugdymosi poreikiai - pagalbos ir paslaugų reikmė, atsirandanti dėl to, kad ugdymo ir saviugdos reikalavimai neatitinka specialiųjų poreikių asmens galimybių.

Specialiųjų poreikių asmenys - vaikai ir suaugusieji, dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintys ribotas galimybes dalyvauti ugdymo procese, visuomenės gyvenime.

Specialioji pedagoginė pagalba - pedagoginių priemonių sistema, padedanti užtikrinti veiksmingą specialiųjų poreikių asmenų ugdymą.

Visiška integracija - specialiųjų poreikių asmenų ugdymas bendrojo ugdymo įstaigos bendrojoje klasėje, grupėje.

Dalinė integracija - specialiųjų poreikių asmenų ugdymo derinimas bendrojo ugdymo įstaigos bendrojoje ir specialiojoje klasėje, grupėje; specialiųjų poreikių asmenų ugdymas bendrojo ugdymo įstaigos specialiojoje klasėje, grupėje; specialiųjų poreikių asmenų ugdymas derinant jų ugdymo procesą specialiojo ugdymo ir bendrojo ugdymo įstaigose.

Modifikuota programa - specialiųjų poreikių asmeniui pritaikyta bendrojo lavinimo programa, leidžianti jam ugdytis pagal valstybinius išsilavinimo standartus.

Adaptuota programa - valstybinio išsilavinimo standartams neprilygstanti bendrojo lavinimo programa, pritaikyta specialiųjų poreikių asmens gebėjimams ir realiam mokymosi lygiui.

Specialioji mokymo priemonė - mokymo priemonė, pritaikyta specialiųjų poreikių asmenims ugdyti.

Pedagogo padėjėjas - asmuo, pedagoginiame procese vykdamas pedagogo nurodytas ugdymo ir slaugos funkcijas (Specialiojo ugdymo įstatymas, 1998).

Bendrojo lavinimo mokykla - mokykla vykdamas priešmokyklinio, pradinio, vidurinio ar atitinkamo specialiojo ugdymo programas (Jovaiša, 2007).

Integracija - tai skirtingų veiklos galimybių ir gebėjimų turinčių asmenų sistemingas susitikimas tikslingai veiklai (Galkienės, 2003)

Inkluzija - terminas, reiškiantis įsipareigojimą mokyti kiekvieną vaiką maksimaliai, tinkamai, tiek mokykloje, tiek klasėje, kurią jis lanko (Special Education Inclusion, 2007).

1. SPECIALIŲJŲ UGDYMO(SI) POREIKIŲ MOKINIŲ TEISĖS Į MOKSLĄ ĮGYVENDINIMO PROBLEMOS

1. 1. Specialiųjų ugdymą reglamentuojantys dokumentai

Iš esmės pakitus Lietuvos politinei padėčiai, privalėjo būti sukurta nauja švietimo sistema.

Netrukus po nepriklausomybės atkūrimo Lietuva aiškiai pasisakė už atviros, pamatinėmis demokratinėmis vertybėmis grįstos visuomenės bei švietimo sistemos kūrimą (Specialiojo ugdymo pagrindai, 2003).

Per pastaruosius 20 metų (nuo 1991 iki 2010) Lietuvoje priimta nemažai svarbių specialiųjų ugdymą reglamentuojančių dokumentų, ratifikuojami ir tarptautiniai teisės aktai, kurie reglamentuoja asmenų, turinčių specialiųjų poreikių ugdymo pokyčius.

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme (1991) 15. 3 straipsnyje skelbiama, kad specialiųjų ugdymą įgyvendina visos privalomąjį ir visuotinį švietimą teikiančios mokyklos, kiti švietimo teikėjai, atskirais atvejais – specialiosios mokyklos.

34. 1 straipsnyje, specialiųjų poreikių vaikui jo tėvų (globėjų, rūpintojų) pageidavimu sudaromos sąlygos ugdytis arčiau jų gyvenamosios vietos esančioje ikimokyklinio ugdymo ir bendrojo lavinimo mokykloje visiškos, dalinės integracijos forma arba specialiojo ugdymo programą vykdančioje mokykloje.

34. 3 straipsnyje, specialiųjų poreikių asmeniui, švietimo prieinamumas užtikrinamas pritaikant mokyklos aplinką, teikiant psichologinę, specialiąją pedagoginę ir specialiąją pagalbą, aprūpinant ugdymui skirta kompensacine technika ir specialiosiomis mokymo priemonėmis, kitais įstatymų nustatytais būdais.

Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) pažymima, kad visas bendrasis ugdymas orientuotas į vaiką, jo poreikius ir gebėjimus.

1992 m. sausio 8 d. Lietuvos Respublika prisijungė prie Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos, kurią Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo 1995 m. liepos 3 d. Šiame įstatyme teigiama, kad valstybės dalyvės gerbia ir garantuoja visas šioje konvencijoje numatytas teises kiekvienam vaikui, priklausančiam jos jurisdikcijai, be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių.

Salamankos deklaracijoje (1994) teigiama, kad kiekvienas specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintis vaikas turi teisę mokytis bendrojo lavinimo mokykloje, o ugdymas turėtų būti pritaikomas jo individualiems gebėjimams ir poreikiams. Mokyklos privalo stengtis kuo geriau

diferencijuoti ugdymo procesą, kad kiekvienas vaikas būtų tinkamai ugdomas. Tokia mokykla, t.y. mokykla visiems, yra viena efektyviausių priemonių užkirsti kelią diskriminacijai, kurti demokratinę visuomenę ir ugdyti pasitikėjimą ja. Tokia efektyvi ugdymo sistema gali padėti visiems suteikti išsilavinimą ir maksimaliai išnaudoti švietimo sistemos galimybes ir išteklius.

Kitas dokumentas, reglamentuojantis vaiko teises, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996), 35. 2 straipsnyje pažymima, kad atsižvelgdami į vaiko amžių ir jo išsilavinimo lygį, tėvai arba kiti teisėti vaiko atstovai turi teisę parinkti švietimo įstaigą, mokymosi formą bei metodus pagal vaiko protines ir fizines galias, įsitikinimus bei gabumus. Sprendžiant šį klausimą, atsižvelgiama į vaiko nuomonę.

Vienas iš svarbiausių LR dokumentų, reglamentuojančių specialiųjų poreikių asmenų teises yra Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymas (1998). Šio įstatymo 3 straipsnyje integruotas ugdymas apibrėžtas, kaip specialiųjų poreikių asmenų ugdymasis ir ugdymas kartu su kitais vietos bendruomenės nariais ir lygiateisis dalyvavimas jos gyvenime.

4 straipsnyje skelbiama, kad specialusis ugdymas įgyvendinamas vadovaujantis bendraisiais Lietuvos švietimo ir šiais atskiraisiais specialiojo ugdymo principais:

1) lygių galimybių - specialiųjų poreikių asmenims sudaromos vienodos ugdymo ir ugdymosi sąlygos, kaip ir kitiems vietos bendruomenės nariams;

2) integracijos - specialiųjų poreikių asmenų ugdymasis ir ugdymas kartu su kitais vietos bendruomenės nariais ir lygiateisis dalyvavimas jos gyvenime;

3) decentralizacijos - šeimos, visuomenės bei vietos savivaldos institucijų dalyvavimas ugdant specialiųjų poreikių asmenis;

4) visuotinio - visų specialiųjų poreikių asmenų ugdymas;

5) tęstinumo - specialiųjų poreikių asmenų ugdymasis ir ugdymas visą gyvenimą;

6) perimamumo ir lankstumo - bendrojo ugdymo ir specialiojo ugdymo įstaigų suderinta veikla, laiduojanti specialiųjų poreikių asmenų ugdymo ir ugdymosi tęstinumą;

7) ugdymo funkcionalumo - specialiųjų poreikių asmenų savarankiškumo ir gebėjimo gyventi vietos bendruomenėje ugdymas.

31. 1 straipsnyje pažymimas, bendrojo ugdymo įstaigų pedagogų, psichologų, socialinių darbuotojų rengimas ir kvalifikacijos kėlimas. Aukštosios ir aukštesniosios mokyklos, rengiančios pedagogus, psichologus, socialinius darbuotojus ir pedagogų kvalifikacijos kėlimo įstaigos, atsakingos už pedagogų kvalifikaciją, į studijų ir kvalifikacijos kėlimo programas įtraukia specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kursus.

Netrukus po Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatymo (1998) įsigaliojimo patvirtinama dauguma šio įstatymo įgyvendinimą lydinčių teisės aktų (žr. 1 priedą).

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme (2003) 49. 2 straipsnyje yra minima, kad mokytojas privalo suteikti pagalbą mokiniams, turintiems ugdymosi, mokymosi sunkumų ir specialiųjų ugdymosi poreikių.

Nauja švietimo realybė atskleidė galimybes specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikams mokytis bendrojo lavinimo mokyklose, kuriose siekiama šiuos vaikus ugdyti pagal jų individualius gebėjimus, jų neišskiriant, o tai užtikrina visi priimti specialųjį ugdymą reglamentuojantys dokumentai. Tai galimybė visai kitaip pažvelgti į specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius ir jų ugdymą, mokytis visiems kartu ir ugdyti toleranciją vienas kitam. Kiekvienas vaikas turi teisę turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fizinei, protinei, socialinei raidai.

1. 2. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymo problemos bendrojo lavinimo mokyklose

Užtikrinti visiems mokiniams demokratinę „lygių galimybių“ ugdymą yra nelengvas uždavinys bendrojo lavinimo mokykloms, kurios privalo ne tik rūpintis mokinių, turinčių įvairių ugdymo(si) poreikių, buvimu „po vienu stogu“, bet ir kurti kokybišką edukacinę aplinką visiems mokiniams, kad ir kokie būtų protinių ar fizinių jų gebėjimų, socialinių sąlygų, kultūros ar rasės skirtumai. Kiekvienas vaikas turi teisę priklausyti mokyklai, klasei, grupei ir būti jos dalimi, kiekvienas vaikas turi teisę į mokslą (Kišonienė, Rudzinskienė, 2007).

„Mokykla visiems“ – tai vizija idealios bendrojo lavinimo mokyklos, kurioje ugdymo turinys pritaikomas kiekvienam mokiniui, atsižvelgus į jo ugdymosi poreikius (Aidukienė, 2009).

Šiandien specialusis ugdymas turėtų būti suprantamas kaip įprastinio ugdymo atmaina, o ne atskira ugdymo forma. Jis turėtų skatinti mokyklas lanksčiau prisitaikyti prie įvairovės (Karalienė, 2001).

Tačiau ne visos bendrojo ugdymo įstaigos yra pasirengusios kokybiškai ugdyti specialiųjų poreikių turinčius vaikus, nes tai reikalauja naujų didaktinių technologijų. Juk neįmanoma visus mokytis visko ir vienodai – vaikai dirba pagal skirtingas programas, jiems keliami nevienodi reikalavimai, kitaip vertinami jų pasiekimai (Melienė, Ruškus, Elijošienė, 2003).

SUP turinčių vaikų ugdymo bendrojo lavinimo mokyklose situacija gana prieštaringa: pozityvūs pokyčiai susiduria su įvairiais trukdžiais.

Tiriant bendrojo lavinimo mokyklų mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą, o tuo domėjosi A. Ališauskas, R. Jomantaitė, (2008) atskleidė, kad mokytojai savo pagalbos

veiksmingumą vaikui, turinčiam SUP, vertina patenkinamai, daugelis apklaustųjų pedagogų ne itin gerai suvokia darbą su specialiuju ugdymosi poreikių vaikais.

A. Ališauskas (2003a.) analizuodamas pedagogo pasirengimą ugdyti moksleivį, turintį specialiųjų ugdymo(-si) poreikių pastebėjo, kad mokytojai (ypač dalykų mokytojai) dėl prasto vaiko problemų pažinimo ne visada kelia realius reikalavimus SUP turinčiam moksleiviui ir sau pačiam (neretai veikiama pagal principą „viskas arba nieko“).

Taip pat specialiųjų poreikių vaikų pažinimą ir ugdymą nagrinėjęs A. Ališauskas (2001) atskleidė, kad labai dažnai vaikas yra ne lygiateisis partneris, o objektas, kurio ypatumų pažinimu ir jo SUP tenkinimu užsiima mokytojai, specialieji pedagogai, PPT specialistai. Neretai vaiko problemos sprendžiamos už jo nugaros, jo neatsiklausus. Ne visada vaikas tinkamai išklausomas ir išgirstamas.

Tirdami pedagogų požiūrį į specialiųjų poreikių vaikus bendrojo lavinimo mokykloje V. Gudonis, M. Mackevičiūtė (2008) pastebi, jog tiek moksleiviai, tiek mokytojai ne itin gerai pažįsta specialiųjų ugdymosi poreikių vaikus, tačiau dominuoja išankstinės neigiamos nuostatos, nenoras ar nepasirengimas bendrauti lygiaverčiu pagrindu. Nors dauguma pedagogų yra susipažinę su specialiosios pedagogikos principais, tačiau dauguma jų – integracijos priešininkai.

I. Pabijonavičiūtė, R. Pocevičienė (2008) nagrinėjo, vaikų su specialiaisiais ugdymo(-si) poreikiais integravimo į bendrojo lavinimo mokyklas problemas. Tyrimas parodė, kad pedagogams mažai kalbant su moksleiviais apie specialiųjų ugdymo(-si) poreikių turinčius vaikus, integruoti vaikai jaučiasi nejaukiai, bendraamžiai juos atstumia.

Specialiųjų ugdymo(-si) poreikių (SUP) turintys moksleiviai jaučiasi ypatingesniais bendrojo lavinimo mokyklose, taip pat jie tampa lengviau pažeidžiamais, mažiau apsaugotais nuo galimų pažeminimų (Ališauskas, 2003b.).

Kaip teigia A. Ališauskas, R. Jomantaitė, (2008), santykių su bendraklasiais kokybė daro didžiulę įtaką vaiko raidai, savijautai, mokymosi rezultatams, elgsenai ir pan.

S. Ališauskienė ir L. Miltenienė (2004) teigia, kad tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius ir ankstyvosios reabilitacijos tarnyboje, ir bendrojo lavinimo mokykloje vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, ir jų tėvai dažnai atsiduria atskirties situacijoje – su jais mažai bendraujama, nepakankamai įvertinamos jų galimybės ir poreikiai, vyrauja vienkryptės informacijos perdavimo formos; dauguma tėvų ir specialistų teoriškai pripažįsta vaiko (mokinio) galimybę dalyvauti sprendžiant jo problemas, tačiau praktiškai vaiko vaidmuo dažniausiai sumenkinamas, iškeliamas suaugusiųjų autoritetas.

J. Ambrulaitis (2005) nagrinėjo specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų bendrojo lavinimo mokykloje: ugdymo kokybės kriterijus įrodė, kad materialiai (mokyklų aplinka nepritaikyta

specialiųjų poreikių vaikams, mokymo priemonių stoka, nėra specialistų komandos, per mažai mokama mokytojams už papildomą darbą su SUP vaikais, per mažas mokinio krepšelis ir t.t.).

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. ISAK-2095 „Aprūpinimo specialiomis mokymo priemonėmis“, situacijos analizė atskleidė, kad dėl lėšų stygiaus mokykloms sunku apsirūpinti mokymo priemonėmis, taip pat ir skirtomis darbui su specialiuųjų poreikių mokiniais.

A. Ališauskas (2003a.) pažymi, neigiama tai, kad bendrojo lavinimo įstaigose integracijos procesai kartais labiau demonstruojami nei realizuojami.

Nagrinėjant specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymo sąlygas bendrojo lavinimo mokyklose, matome išskylančias problemas, kurios atskleidžia trūkumus šioje ugdymo srityje. Siekiant palankių ugdymo(si) sąlygų, būtina spręsti visas problemas, tik taip galėsime užtikrinti ugdymą nepažeidžiant specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teisių į mokslą, garantuodami vaikui šansą tobulėti pagal jo galimybes.

1. 3. Integracijos ir inkluzijos ypatumai

Pirmą kartą Lietuvoje integruotas ugdymas buvo apibrėžtas ir juridškai įteisintas LR specialiojo ugdymo įstatymo 3 straipsnyje (1998).

Nuo 1998 metų Europos valstybėse rekomenduojama atskirti integracijos ir inkluzijos sąvokų vartojimą specialiųjų poreikių asmenų ugdymo sistemoje. „Integracijos“ sąvoka vartojama kalbant apie specialiųjų poreikių asmenų ugdymo vietą, kai jie ugdomi kartu su savo bendraamžiais bendro ugdymo institucijose. „Inkluzijos“ sąvoka reikštų, jog specialiųjų poreikių asmenys yra ne tik ugdomi kartu su savo bendraamžiais, bet ir bendrų ugdymo programų pagrindu, kokybiškai jas individualizuojant ir pritaikant jų specialiesiems poreikiams (Adomaitienė, 2001).

Pasak G. Lindsay, „tarsi siekiant išreikšti aukštesnę integracijos proceso kokybę ir intensyvumą, integracijos sąvoka pastaruoju metu keičiama inkluzijos sąvoka, nors mokslinėje literatūroje sudėtinga aptikti vienintelį šių sąvokų skirtumo paaiškinimą“ (Gevorgianienė, Zaikauskas, 2007, p. 158).

Lietuviškame „Tarptautinių žodžių žodyne“ (Kvietkauskas, 1985, 217 p.) teigiama, kad integracija (lot. *integratio* – atnaujinimas, atstatymas) yra dalių, elementų jungimas(-is) į visumą (integruoti jungti į visumą).

Integracija reiškia mokinių, turinčių specialius poreikius susiejimas su sveikais bendraamžiais įprastoje klasėje. „Mažiausiai ribojanti aplinka“ - tai terminas, reiškiantis aplinką, kurioje galima pasiekti ugdymo pažangą (Integration of Special Needs Students, 1996).

Pasak R. E. Salvin (2005), inkluzija reiškia mokinių, turinčių specialių poreikių patalpimą, bendrojo lavinimo mokyklose nors nepilnai dienai. Turėtume siekti pilnai įtraukti visus vaikus į bendrojo lavinimo mokyklų klases, teikiant jiems tinkamą pagalbą.

Inkluzija – (“įtraukimas arba dalyvavimas” dar kitaip – „įgalinimas“) suprantama kaip “buvimas kartu”, išreiškiant pagrindinį socialinės integracijos principą – sukurti vienodas sąlygas visiems, ir sveikiems, ir neįgaliems vaikams, dalyvauti bet kokioje veikloje.

Esminiai inkluzijos principai:

- Priklausyti bendruomenei ir būti priimtam jos narių.
- Nuolatiniai socialiniai santykiai ir draugystė.
- Šeimos, specialistų ir bendruomenės partnerystė.
- Viena “mokykla visiems”; vienodos ugdymo institucijų struktūros ir sveikiems, ir neįgaliems vaikams.
- Visiškai įgyvendinamos žmogaus teisės.
- Galimybė atlikti įvairius socialinius vaidmenis.
- Priklausomybės nuo kitų žmonių mažinimas.

Taigi, inkluzyvus ugdymas yra integruoto ugdymo siekiamybė, aukščiausia jo reiškimosi forma (Bagdonas, 1997).

P. Gunvall pateikia „5 sėkmingos inkluzijos sąlygas: 1) programa, kuri įgalina matyti kiekvieną vaiką, 2) mokyklos valdymas, kuris remia mokytojus ir skiria jiems išteklių, 3) pedagogai, kurie geba individualizuoti mokymą, 4) prieinama aplinka, 5) ugdymo priemonės pritaikytos ar sukurtos atsižvelgiant į individualius poreikius“ (Specialiųjų poreikių vaikų integravimo problemos, 2003, p. 8).

Pedagoginė (mokyklinė) integracija suprantama kaip procesas, kuriuo siekiama ne tik sudaryti galimybę mokytis bendrojo lavinimo mokykloje kuo daugiau vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, bet ir priartinti jų mokymą prie bendrojo lavinimo mokyklos turinio ir įtraukti juos į visą mokyklos popamokinį (užklasinį) gyvenimą, garantuoti jiems specialią pedagoginę, socialinę, psichologinę, medicininę paramą (Ambrukaitis, 2005).

Kaip teigia L. de Anna (2007), kuriant integraciją, darbas klasėje turi atspindėti specialiuosius ugdymosi poreikius, o ugdymo vertę reikia kurti panaudojant laiko dinamiką, organizacinius ir ugdymo metodus.

Inkluzija gali būti taikoma įvairiais būdais bei skirtingais lygiais, tačiau galų gale mokytojas turi dirbti su skirtingų pasiekimų mokiniais vienoje klasėje bei parengti ir pritaikyti mokymo programą taip, kad tiek mokinių specialieji ugdymosi, tiek kitų vaikų poreikiai būtų maksimaliai patenkinti (Meijer, 2001).

Deja, pasiekti, kad bendrojo lavinimo mokykla sėkmingai atsižvelgtų į visų mokinių gebėjimus bei poreikius, nepaprastai sunku. Tai pripažįsta ir tos šalys, kurios jau turi šiokią tokią inkluzinio ugdymo patirtį (Danija, Švedija, Didžioji Britanija, kai kurios kitos) (Ambrukaitis ir kt., 2003/2004).

Integracija turi būti ne prievartinė, ne judėjimas „iš viršaus“, bet nuosaikus atskiro individo ir visuomenės suderintus interesus atspindintis procesas. Jokiu būdu neleistina meste permesti vaiką iš specialios mokyklos į bendrojo lavinimo mokyklą, o paskui žiūrėti, kas iš to išeis. Sėkmės galime laukti, kai tų pačių tikslų siekia visi integruoto ugdymo veikėjai: specialiųjų poreikių vaikai, jų tėvai, specialioji mokykla ir bendrojo lavinimo mokykla (Ambrukaitis, 2005).

Integracija yra dabar, ko „laukėme“ iš mūsų mokyklų, tai ne taip paprasta, kaip buvo galvota, visiškai integruoti specialiųjų poreikių turinčius mokinius (Special education, 2010).

Pasak A. Ališausko (1998), norėtusi, kad integracija būtų mūsų gyvenimo pilnatvės dalis, reiškianti mūsų visų, tokių skirtingų, sugebėjimą būti, dirbti ir gyventi kartu, nesiekiant keisti kito žmogaus pagal savąjį modelį.

Integracija suteikia galimybę visiems, skirtingus gebėjimus turintiems vaikams mokytis vienoje aplinkoje, pasisemti naujos patirties, ugdyti toleranciją ir supratimą vienas kitam.

1. 4. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai ir jiems teikiama mokymosi pagalba

Mokykloje vyksta socialinis procesas, kuriame visi mokiniai yra asmenybės, ir mokyklos bendruomenė turi žinoti ir matyti, kaip panaudoti skirtybes siekiant kuo aukštesnės socializacijos bei ugdymo(si) kokybės kiekvieno asmens gyvenime. Tokioje aplinkoje tobulėja visų vaikų ugdymas(is), bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai, nuo pat mažens mokomasi gyventi, būti drauge, dalyvauti kartu ir dalintis savo individualumu, savo skirtybėmis, sprendžiant gyvenimo situacijas. Vaikai mokosi iš vaikų, ir būdami kartu su savo bendraamžiais bei dalyvaudami bendruomenės veikloje jie ne tik tobulina savo žinias, bet ir lavina socialinius įgūdžius, kurie būtini gyvenime (Kišonienė, Rudzinskienė, 2007).

Lietuvos Respublikos specialiojo ugdymo įstatyme (1998) specialiųjų poreikių asmenimis vadinami vaikai ir suaugusieji, dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų turintys ribotas galimybes dalyvauti ugdymo procese, visuomenės gyvenime.

Specialieji ugdymo(si) poreikiai (SUP) – pagalbos ir paslaugų reikmė, atsirandanti dėl to, kad ugdymo ir saviugdos reikalavimai neatitinka asmens, turinčio specialiųjų poreikių, galimybių (Specialiojo ugdymo įstatymas, 1998).

Specialieji ugdymo(si) poreikiai ir kyla tada, kai ugdymo ir saviugdos reikalavimai neatitinka mokinio galimybių. Atsižvelgiant į vaiko specialiuosius ugdymo(si) poreikius, galima

ši konfliktą sumažinti arba panaikinti, nes kiekvienas asmuo gali turėti specialiųjų ugdymo(si) poreikių, jeigu iškelsime reikalavimus, neatitinkančius jo galių.

Taigi specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas socialiniu aspektu yra daugiau aplinkos (fizinės ir socialinės) pokyčiai, dėl kurių mokiniui, teikiant jo poreikius ir galimybes atitinkančią pagalbą ir paslaugas, sumažėja arba išnyksta ugdymo ir saviugdos konfliktas, t. y. mokinys gauna tinkamiausią jo galimybes ir poreikius atitinkantį ugdymą (Kišonienė, Rudzinskienė, 2007).

Lietuvoje skiriama 10 specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų grupių (LR švietimo ir mokslo ministro, LR sveikatos apsaugos ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. liepos 12 d. įsakymas Nr. 1329/368/98 „Dėl specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų ir jų laipsnių nustatymo ir specialiųjų poreikių asmenų priskyrimo specialiųjų ugdymosi poreikių grupei tvarkos“):

1) intelekto sutrikimai - tai protinių gebėjimų nukrypimas nuo normos, sukiantis elgesio, emocijų bei socialinio prisitaikymo sutrikimų;

2) specifiniai pažinimo sutrikimai arba pažinimo procesų neišlavėjimas - tai mokymosi negalias sukiantys sutrikimai, kurie yra skirstomi į kitus pogrupius, pavyzdžiui, mokymosi negalė dėl atminties sutrikimų, dėl lingvistinių procesų sutrikimų ir kt. Tai sąlygiškai nepakankamas atskirų pažinimo funkcijų išsivystymas dėl minimalių smegenų disfunkcijų;

3) emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimai - tai sąlygiškai pastovus nukrypimas nuo adaptyvaus elgesio, traktuojamo kaip normalus;

4) kalbos ir kiti komunikacijos sutrikimai - tai žymūs, sąlygiškai nuolatiniai bendravimo, kalbėjimo ir kalbos nukrypimai nuo įprastų bendravimo bei kalbėjimo normų;

5) klausos sutrikimai - tai sąlygiškai nuolatiniai, pastebimi, trukdantys bendrauti girdimojo jutimo ir suvokimo nesklaidumai;

6) regos sutrikimai - tai regimųjų pojūčių ir suvokimų sutrikimai, kurie trukdo normaliai raidai, mokymuisi, orientavimuisi erdvėje, savarankiškam gyvenimui;

7) judesio ir padėties sutrikimai - tai įvairios kilmės ir sukiantys skirtingas pasekmes sutrikimai;

8) lėtiniai somatiniai ir neurologiniai sutrikimai - tai įvairūs chroniški sutrikimai (ligos), kurie turi įtakos vaiko ugdymui, reikalauja specialiųjų ugdymo sąlygų ir pan.;

9) kompleksiniai sutrikimai. Prie šios grupės priskiriami ypatingumų deriniai. Dažniausiai kompleksiniai sutrikimai nėra paprasta pirminių sutrikimų suma, o sudaro naują kokybę;

10) kiti raidos sutrikimai bei raidą ir mokymąsi trikdančios psichosocialiniai reiškiniai.

Kiekviena klasifikacija – sąlyginis teorinis konstruktas, kuris negali aprėpti viso raidos ypatingumo bei jo derinio įvairovės. Teigiama tai, kad klasifikacija padeda susiorientuoti raidos

sutrikimo įvairovėje, leidžia šią įvairovę modeliuoti, teikti asmeniui tikslingą pagalbą, padeda susikalbėti ir suprasti vieniems kitus (Ališauskas, 2002).

Specialieji ugdymo(si) poreikiai pasireiškia būtinumu:

- pritaikyti ugdymo aplinką;
- taikyti alternatyvius ugdymo metodus;
- taikyti specialias (adaptuotas) mokymo priemones;
- taikyti kompensacines priemones;
- pritaikyti (individualizuoti) ugdymo turinį (mokymo programą);
- teikti ugdytiniui specialiąją pedagoginę (specialiojo pedagogo, logopedo, surdopedagogo, tiflopedagogo ir kt.) ir/ar psichologinę pagalbą.
- teikti ugdytiniui ir jo šeimai psichologinę pagalbą;
- teikti ugdytiniui ir jo šeimai socialinę pagalbą.

Šios priemonės turėtų užtikrinti optimalią individualią ugdytinio raidą ir mokymo(si) pasiekimų lygį. Ugdytiniui gali būti būdingas visų ar tik kai kurių nurodytų dalykų ar pagalbos poreikis. Pagal reikalingos ugdytiniui pagalbos intensyvumą ir pobūdį specialieji ugdymo(si) poreikiai skirstomi į nedidelius, vidutinius, didelius ir labai didelius (Ališauskienė, Ališauskas, Melienė, 2007).

Be specialios korekcinės pagalbos vaikai mokymosi negalių neįveikia, todėl pasmerkti nuolatinėms nesėkmėms, įtampai. Tinkamai jiems padedant, negalės pamažu šalinamos, mokiniai įveikia akademinį atsilikimą ir gali gana sėkmingai mokytis visų programinių dalykų drauge su bendraamžiais (išskyrus sunkių, kompleksinių pažinimo proceso sutrikimų turinčius vaikus) (Giedrienė, Monkevičienė, 1995).

Pastaraisiais metais vienas svarbiausių pokyčių mokykloje yra tai, kad demokratinių šalių pavyzdžiu pripažinta moksleivio teisė ugdytis pagal jo individualius poreikius ir galimybes atliepiančias (adaptuotas arba modifikuotas) mokymo programas (Miltenienė, Borkertienė, 2008).

Taigi kiekvienas specialiųjų poreikių vaikas turi teisę būti ugdomas, tačiau ne bet kaip. Būtina sudaryti palankiausias sąlygas jo visapusiškai asmenybei ugdyti, parengti gyvenimui šiandieninėje visuomenėje (Ambrukaitis, 1997).

Ugdant specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius, būtina ne tik atpažinti vaikų vystymosi ypatumus, bet ir gebėti pritaikyti mokymo programas, parinkti mokymo metodus, priemones ir pan. Tik sudarydami tinkamas ugdymo(si) sąlygas, galima bus suteikti kiekvienam gebėjimus atitinkančią mokymosi pagalbą, leisiančią mokytis bendrojo lavinimo mokykloje ir siekti aukštų mokymosi rezultatų.

1. 5. Nauji pedagogui keliami reikalavimai bendrojo lavinimo mokykloje

Pastaruojų metu ir Lietuvoje, nors nelengvai, konfrontuojant skirtingiems požiūriams, specialiojo ugdymo srityje vis labiau plėtojasi vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo(-si) poreikių (SUP), ugdymo integracijos ir inkluzijos procesai. Specialiųjų poreikių vertinimas ir tenkinimas tampa ne tik specialistų (specialiųjų pedagogų, logopedų, psichologų, socialinių pedagogų ir kt.) veiklos sritimi. Į specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo ir tenkinimo procesą pirmuoju (ugdymo įstaigos pedagogas) ir antruoju (ugdymo įstaigos specialiojo ugdymo komisija) lygiais įsitraukia vis daugiau ugdymo proceso dalyvių (bendrųjų pedagogų, administracijos atstovų, tėvų, mokinių) (Ališauskas, Ališauskienė, Gerulaitis ir kt., 2008).

Specialiųjų poreikių vaikų integracija į bendrojo lavinimo mokyklas literatūroje apibrėžiama kaip kaitos procesas, skatinantis naujai pažvelgti į visą ugdomąjį procesą: ugdytinį, ugdytoją, ugdymo priemones ir ugdymo turinį. Pakitusi ugdomoji situacija pedagogus verčia keisti požiūrį į savo darbą, ieškoti efektyvesnių ugdymo būdų, kitaip pažvelgti į savo, kaip ugdytojo, vaidmenį (Ambrukaitis, 2005).

Į mokyklas ateinančių vaikų vidinis pasaulis sudėtingas, jie turi būdingų poreikių ir gebėjimų, unikalių savybių, savitos gyvenimo patirties. Kiekvienas jų turi teisę į palankias individualybei ir gebėjimams formotis sąlygas (Samsonienė, 2006).

I. Elijošienė, A. Ališauskas (1997) pažymi, kad bendrojo lavinimo mokyklos pedagogai turėtų būti įvaldę šiuos būtiniausius specialiuosius mokėjimus ir įgūdžius bei mokėti ir gebėti:

- atpažinti vaikų vystymosi ypatingumus, dažniausiai pasitaikančius bendrojo lavinimo mokyklose;
- modeliuoti specialiuosius ugdymosi poreikius, vaikų patiriamus mokymosi sunkumus;
- tiksliai ir konkrečiai apibūdinti vaiko problemą, jo mokymosi sunkumų sritį ir pobūdį;
- tinkamai užpildyti vaiko mokymosi sunkumų pirminio įvertinimo dokumentus;
- atlikti dėstomo dalyko mokymo programos pakeitimus, atsižvelgiant į mokinio realių pasiekimų lygį ir bendruosius jo sugebėjimus ir pritaikant modifikuotos ar adaptuotos programos sudarymo bendruosius principus;
- sudaryti pagalbos specialiųjų mokymosi poreikių vaikui planą, kuriame atsispindėtų:
  - vaiko teigiamos mokymosi motyvacijos palaikymas (ar ugdymas);
  - sutrikusių funkcijų kompensavimo būdai ir vaiko negalės apėjimas taikant specialiuosius mokymo būdus ir metodus;
  - mokymo turinio (programos) pritaikymas vaiko galimybės ir reikmėms;
  - individualizuotas mokymosi pasiekimų vertinimas;

- vaiko, tėvų, pedagogo ir kitų specialistų (logopedo, specialiojo pedagogo, psichologo ir kt.) bendradarbiavimas ir funkcijų pasiskirstymas.

Šiuolaikinės pamokos bendrojo lavinimo mokykloje reikalauja naujų mokymo technologijų, kad darbas vyktų sklandžiai ir produktyviai, nes tradicinėmis didaktikos veiklos formomis ne visada patenkinami realieji ugdymo(si) poreikiai (Melienė, 2003).

Mokytojams tai reiškia būtinybę susipažinti su įvairia technika, metodika bei plačia įvairove stimuliuojančių priemonių (Special Education Inclusion: (Part 2). Marking It Work, 2001).

Labai svarbu nepraleisti to laiko, kai vaikas pirmąkart susiduria su sunkumais ir nesėkmėmis, kai jam ypač reikia mokytojo pagalbos ir supratimo (Ališauskas, 1998).

Tam reikalingi gebėjimai iš esmės tokie patys, kokių reikia geram mokytojui apskritai, tačiau svarbu mokėti įvertinti specialiuosius ugdymosi poreikius, tinkamai pritaikyti ugdymo turinį prie moksleivių poreikių, mokymo būdus, metodus, tempą naudoti moksleivių gebėjimams atskleisti, gebėti bendradarbiauti su specialistais ir su tėvais (Dėl sutrikusio intelekto moksleivių ugdymo visiškos integracijos forma, 2002).

Anot A. Ališausko (2002), didžiausias pedagogo menas ir išvalgiausia mokyklos politika, atpažinti vaiko problemą ir tenkinti jo specialiuosius poreikius taip, kad vaikas nesijaustų kitoks, kad nesiformuotų jo menkavertiškumo jausmas.

Pasak J. Ambrukaičio (2005), kiekvienas bendrojo lavinimo mokyklos mokytojas privalo būti specialiojo ugdymo pagrindų žinovas, bent minimaliu lygmeniu – specialusis pedagogas.

A. Ališauskas (1998) teigia, kad reikia atsisakyti įsigaliojusios nuostatos, kad mokytojas turi išmokyti visus to paties. Mokytojas gali išmokyti to ir tiek, kiek gali ir sugeba vaikas. Dabar atsižvelgiant į vaiko individualiuosius ugdymosi poreikius tai, kad mokiniai mokydami įgyja skirtingo lygmens žinių ir gebėjimų.

Norint sudaryti palankias ugdymo sąlygas specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams bendrojo lavinimo mokyklose, vienas iš svarbiausių tikslų siekti, kad pedagogai įgytų naujų žinių, įgūdžių, gebėjimų, nes šie vaikai yra labai skirtingi ir juos reikia mokyti atsižvelgiant į jų individualius gebėjimus, kitaip pedagogas negalės tinkamai organizuoti ugdymo proceso.

1. 6. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymo tobulinimas bendrojo lavinimo mokyklose

Integruotas mokymas suteikia galimybes įvairiapusiškai ne tik mokytojų, bet ir mokinių gebėjimų plėtotei, atsiranda būtinybė įgyti naujų žinių, pasisemti naujos patirties. Siekiant

palankiausių mokymosi sąlygų specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams į šį procesą turi įsitraukti visi ugdymo dalyviai.

Pagalbos reikia ne tik mokiniui, bet ir mokytojui. Kvalifikacijos tobulinimo kursuose būtina nuosekliau ir plačiau supažindinti visų profilių būsimojus pedagogus, taip pat pedagogus (ypač žemesniųjų klasių mokytojus) su vystymosi nukrypimų nuo normos genetika ir klinika, su specialiosios psichologijos ir pedagogikos pagrindais (Ambrukaitis, 2005).

Kaip teigia J. Ambrukaitis (2005), ypač savo nuostatas į integruotą mokymą turi keisti bendrojo lavinimo mokyklų pedagogai. Reikia mokytis ir pripažinti, ir suprasti kiekvieną vaiką, priimti vaiką tokį, koks jis yra.

Siekiant specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių moksleivių, besimokančių bendrojo lavinimo mokyklose, geresnės mokyklinio gyvenimo kokybės, svarbu kelti jų savivertės ir savivokos lygį akcentuojant vaiko galias ir gebėjimus (Ališauskas, 2007).

Pasak L. Miltenienės (2008) žinodami, kad mokinio aktyvus dalyvavimas sprendžiant jam aktualias problemas gali padėti sustiprinti vaiko psichologinį atsparumą, pasitikėjimą savo jėgomis, suteikti galimybę tapti savarankiškesniam ir pačiam geriau kontroliuoti savo gyvenimą (Peters, 1990; Drasgow ir kt., 2001; Nevin ir kt., 2002), pedagogai turėtų pakviesti vaiką įsitraukti, pasakyti savo nuomonę, pasiūlyti savo sprendimą.

A. Ališausko (2007) nuomone, svarbus specialiosios pedagoginės pagalbos aspektas yra užtikrinti vaikui, turinčiam SUP, palankią fizinę ir psichologinę aplinką, psichologinį komfortą.

Ugdymo prieinamumas yra vienas svarbiausių veiksnių, galinčių garantuoti atvirą erdvę moksleiviams dalyvauti ugdymo ir ugdymosi veikloje, formuoti saugumo bendruomenėje ir pasitikėjimo savimi jausmus (Galkienė, 2003).

Organizacinių ir metodologinių pokyčių procese visiems ugdymo dalyviams (vaikams, tėvams, pedagogams, specialistams) aktualu suvokti savo vietą ir atsakomybę specialiųjų ugdymo(si) poreikių vertinimo ir tenkinimo procese. Inkluzinio ugdymo kontekste ypač išauga visų dalyvių kooperacijos, komandinio darbo, atsakomybių pasidalijimo vaidmuo (Ališauskas, Jomantaitė, 2008).

Pasak V. Ozolaitės (2001), siekdamas, kad mokiniui mokykloje būtų gera, kad mokykla būtų efektyvi, kiekvienas bendruomenės narys turi žinoti savo pareigas ir jausti atsakomybę.

Visi vaikai turi turėti galimybę mokytis, žaisti ir kurti vienas šalia kito, o bendruomenės, mokyklos turi siekti su bendra atsakomybe ir partneryste suteikti paramą (Removing Barriers to Achievement, 2004).

Ališauskas (2006) teigia, kad siekiant aukštesnės ugdymo kokybės socialinio dalyvavimo aspektu svarbu vaiko SUP tenkinimo srityje diegti socialinės interakcinės metodologijos nuostatas, kurios, esant tokiems pat materialiniams ištekliams, leistų žymiai pagerinti SUP

turinčių vaikų ugdymo(si) poreikių tenkinimą. Itin didelės žmogiškųjų išteklių galimybės: keičiantis ugdymo proceso dalyvių vertybinėms nuostatomis, įgyjant vis daugiau įgalinančios informacijos ir kompetencijų pozityvios SUP tenkinimo charakteristikos (pagal integruotą ugdymą, vaiko įtraukimą ir kitus anksčiau nurodytus parametrus) imtų dominuoti.

Įgyvendinus bendrojo lavinimo mokyklose šias integracijas vienas iš svarbiausių sąlygų, specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams bus sudarytos tinkamos ugdymo(si) galimybės drauge su bendraamžiais, nepažeidžiant jų teisių į mokslą.

2. SPECIALIŲJŲ UGDYMO(SI) POREIKIŲ MOKINIŲ TEISIŲ Į MOKSLĄ ĮGYVENDINIMO PROBLEMŲ TYRIMO ANALIZĖ

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimo tikslas – ištirti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teisių į mokslą įgyvendinimo problemas.

Tyrimo metodika. Siekiant tyrimo tikslo bei remiantis teorine mokslinių šaltinių analize, parengtas tyrimo instrumentas. Pasirinktas anketinės apklausos metodas, nes tokiu būdu patogiau apklausti didelį žmonių skaičių ir gauti tikslius respondentų atsakymus į pateiktus klausimus. Anketos parengtos bendrojo lavinimo pedagogams (2 priedas) ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams (3 priedas), integruotiems į bendrojo lavinimo mokyklas.

Bendrojo lavinimo pedagogų anketą sudaro du atskiri blokai: 1) demografiniai (duomenys apie tiriamuosius - lytis, amžius, išsilavinimas, kvalifikacinė kategorija, kokioje mokykloje dirba); 2) 23 uždaro tipo klausimų. Taip pat yra naudojami ir pusiau uždaro tipo klausimai, kai respondentams paliekama vietos po klausimo dar kitiems galimiems atsakymų variantams, pastaboms, papildymams (Broom, 1992). Tyrimu siekiama išsiaiškinti, remiantis gautais pedagogų atsakymais, specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teises į mokslą ir jų įgyvendinimo problemas bendrojo lavinimo mokyklose.

Remiantis analizuota mokslinė literatūra (Ališauskas, 2002, 2003; Galkienė, 2006; Melienė, 2003; Miltenienė, 2008; Ruškus, 2002; Šlušnytė, 2001 ir kt.), kuriamas tyrimo instrumentas. Bendrojo lavinimo pedagogams skirtos anketos pirmuoju klausimu siekiama sužinoti, kiek specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių yra integruotų į bendrojo lavinimo klases. Antruoju klausimu aiškinamasi, ar pedagogai pritaria integracijos idėjai. Trečiuoju – vienuoliku klausimais norima išsiaiškinti pedagogų turimas kompetencijas ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius dabartinėmis integracijos sąlygomis bendrojo lavinimo mokyklose. Dvyliktu – penkioliku klausimais atskleidžiamas bendraklasių požiūris į specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius. Šešioliku – septynioliku klausimais galime matyti, ar pedagogai gauna žinių, pagalbą, mokydami specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius. Aštuonioliktas – dvidešimt antras klausimai parodo, ar bendrojo lavinimo mokyklose sudaromos palankios ugdymo(si) sąlygos (kabinetas, priemonės) šiems mokiniams. Dvidešimt trečias klausimas atskleidžia, ar sudarytos sąlygos plėtoti gebėjimus, tenkinant individualius saviraiškos poreikius, lankant papildomo ugdymo programas (būrelius).

Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių anketą sudaro taip pat du atskiri blokai: 1) demografiniai (duomenys apie tiriamuosius - lytis, amžius, klasė); 2) 26 uždaro tipo klausimai.

Tyrimu siekiama atskleisti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių nuomonę apie mokymosi sąlygas bendrojo lavinimo mokykloje.

Sudarant tyrimo instrumentą specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams, siekta: pirmuoju – trečiuoju klausimais atskleisti šių mokinių savijautą bendrojo lavinimo mokykloje. Ketvirtuoju – dešimtuoju klausimais aiškinamasi specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių nuomonę apie mokytojo teikiamą mokymosi pagalbą. Vienuoliktu – penkioliktu klausimais sužinoma, iš ko daugiausiai pagalbos mokymosi sulaukia specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai. Šešioliktu – aštuonioliktu klausimais ištiriama, ką vaikai žino apie jiems pritaikytas mokymosi programas, vadovėlius, užduotis. Devynioliktu – dvidešimtu klausimais siekiama nustatyti, ar specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams sudaromos palankios sąlygos lankyti būrelius. Dvidešimt pirmuoju – dvidešimt šeštuoju klausimais aiškinamasi, kokie santykiai specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių su bendraklasiais, mokytojais ir tėvais.

Tyrimas buvo atliekamas 2010 metų kovo mėnesį. Pirmiausia, gavus įstaigos vadovų sutikimą, tyrime sutiko dalyvauti Panevėžio miesto Žemynos vidurinė mokykla, Vyturio vidurinė mokykla, Vilties vidurinė mokykla, Aušros vidurinė mokykla, Skaistakalnio pagrindinė mokykla. Anketos buvo išdalintos šių mokyklų aukštesniųjų klasių pedagogams ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių 4 - 10 klasių mokiniams, integruotiems į bendrojo lavinimo klases. Tyrimo metu iš viso išdalinta 228 anketos (žr. 2, 3 priedus), (110 anketų bendrojo lavinimo pedagogams ir 118 specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams): grįžo 92 bendrojo lavinimo pedagogų ir 100 specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių užpildytos anketos. Daliai pedagogų anketos buvo pateikiamos individualiai, jas pildė apie 10 - 12 min. Didžioji dauguma pedagogų pageidavo užpildytas anketas gražinti po poros dienų, teigdami, kad jiems reikia daugiau laiko jas užpildyti.

Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams išdalinti ir padėti užpildyti anketas sutiko specialiosios pedagogės. Tyrimui buvo skirta pakankamai laiko, todėl pavyko surinkti tikslią informaciją. Dauguma specialiųjų pedagogių pageidavo gražinti anketas po savaitės.

Taip pat iš 5 specialiųjų pedagogių buvo renkami duomenys apie tyrime dalyvavusių mokinių specialiųjų poreikių sutrikimus.

Tyrimo duomenims apdoroti, sisteminti ir grafiškai vaizduoti naudotos Windows Microsoft Word 2003 ir Microsoft Office Excel 2003 programos.

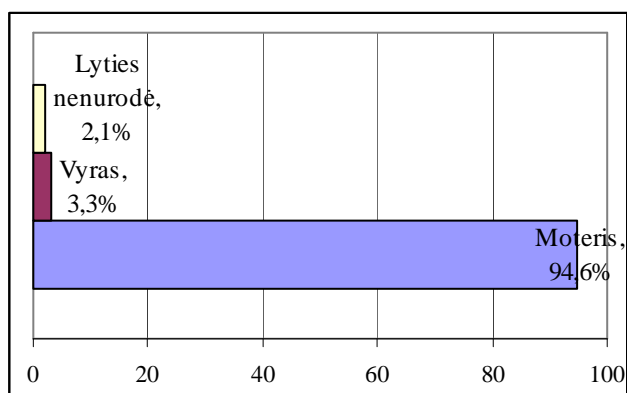
2.2. Tyrimo imtis

Siekiant pagrindinio tyrimo tikslo ir iškeltų uždavinių, tyrime dalyvavo bendrojo lavinimo mokyklų pedagogai ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai, integruoti į bendrojo lavinimo

klases. Tyrimo respondentų atranka atsitiktinė, mokyklos pasirinktos atsitiktiniu būdu, apklausti tie, kurie apklausos metu buvo mokykloje ir sutiko dalyvauti.

Duomenys apie mokytojus, dalyvavusius tyrime, pateikiami 1 paveiksle.

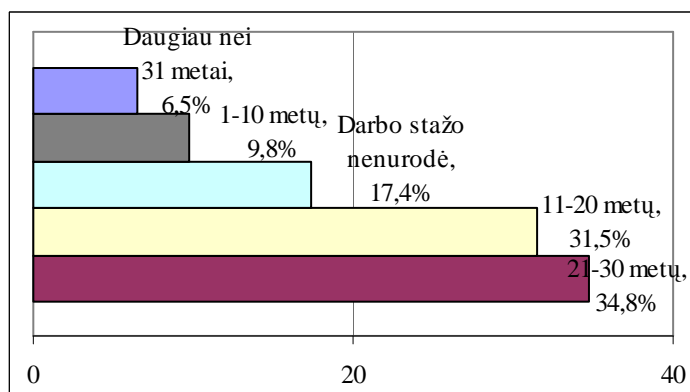

1 pav. **Tyrimo dalyviai mokytojai** (N = 92)

Tyrime dalyvavo 92 mokytojai. Didžiąją respondentų dalį sudarė moterys (94,6%), likusius 3,3% - vyrai.

Respondentų amžius nuo 27 metų iki 58 metų.

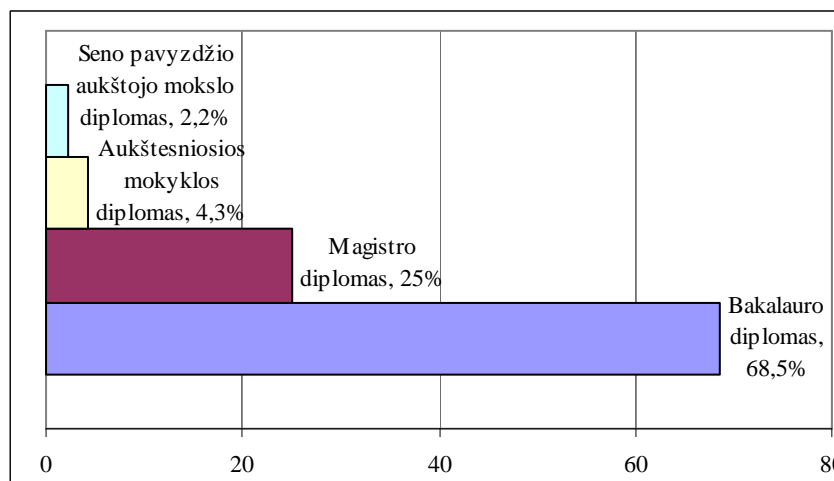
Mokytojų pasiskirstymas pagal pedagoginio darbo stažą atsispindi 2 paveiksle.

2 pav. **Mokytojų darbo stažas** (N = 92)

Iš gautų duomenų matyti, kad daugiausia tyrime dalyvavusių pedagogų turi 21-30 metų (34,8%) ir 11-20 metų (31,5%) darbo stažą. Mažiausiai (6,5%) yra vyresnio amžiaus mokytojų, dirbančių daugiau nei 31 metus. Jauni mokytojai, dirbantys mokykloje nuo 1 iki 10 metų, sudaro 9,8%.

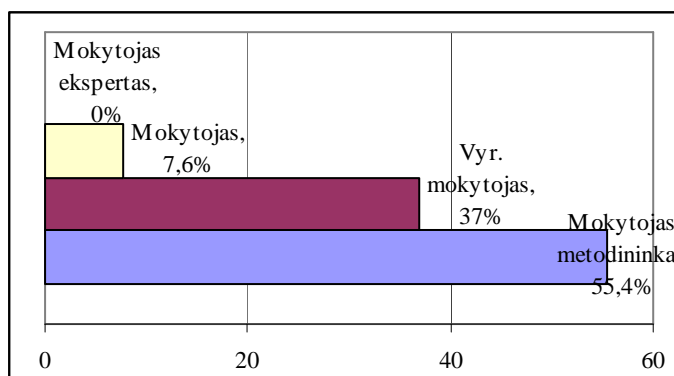
Kaip mokytojai pasiskirstė pagal išsilavinimą, pateikta 3 paveiksle.

3 pav. Mokytojų išsilavinimas (N = 92)

Apklaustos duomenys parodė, kad daugiausia pedagogų (68,5%) turi bakalauro diplomą, mažesnę dalį (25%) magistro diplomą, tik 4,3% aukštesniosios mokyklos diplomą.

Tyrime dalyvavusių pedagogų pasiskirstymo pagal kvalifikacinę kategoriją duomenys pateikiami 4 paveiksle.

4 pav. Mokytojų kvalifikacinė kategorija (N = 92)

Iš 4 paveiksle pateiktų duomenų matyti, jog daugiausia (55,4%) pedagogų turi metodininko kvalifikaciją, kiek mažiau (37%) - vyr. mokytojo, mažiausiai (7,6%) - mokytojo.

Tyrime dalyvavo 92,4% bendrojo lavinimo pedagogai ir 7,6% pagrindinės mokyklos pedagogai.

Apklausta 100 specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių, besimokančių bendrojo lavinimo mokyklose. Daugiausia tyrimo dalyvių sudarė berniukai (67%), mažesnę dalį mergaičių (29%), 4% apklaustųjų duomenų nepateikė. Respondentų amžius nuo 10 iki 18 metų.

Apklausoje dalyvavo 4 - 10 klasių mokiniai, turintys specialiųjų ugdymo(si) poreikių. Daugiausia dalyvavo 5 klasės (30%), 6 klasės (19%) ir 8 klasės (15%) mokinių, mažesnė dalis 7 klasės (10%), 4 klasės (6%), mažiausiai sudarė 9, 10 klasės mokiniai (po 5%).

Apklaustųjų mokinių specialiųjų poreikių sutrikimai pateikiami 1 lentelėje.

1 lentelė

Mokinių specialiųjų poreikių sutrikimai

Nr.	Specialiųjų poreikių sutrikimų grupės	Mokinių skaičius
1.	Intelektu sutrikimai	26
2.	Specifiniai pažinimo sutrikimai	30
3.	Emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimai	3
4.	Kompleksiniai sutrikimai	39
5.	Girdimojo ir regimojo suvokimo neišlavėjimas	2

Daugiausia tyrimo dalyvių sudarė mokiniai, turintys kompleksinius sutrikimus (39 mokiniai), 30 mokinių turėjo specifinius pažinimo sutrikimus ir 26 - intelekto sutrikimus.

Apklauskos duomenys apskaičiuoti procentais, mokytojų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių gauti duomenys analizuojami atskirai.

2.3. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teisių į mokslą įgyvendinimo problemos pedagogų požiūriu

Sparčiai vykstant integracijos procesui, vis daugiau specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių mokosi bendrojo lavinimo mokyklose drauge su bendraamžiais. Tyrimo metu pedagogų buvo domėtasi, kiek integruotai ugdomų mokinių mokosi bendrojo lavinimo klasėse. Gauti duomenys pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė

SUP mokinių skaičius bendrojo lavinimo klasėse (%)

SUP mokinių skaičius klasėje	Mokytojai N = 92
1 - 3	53,3
4 - 6	16,3
7 ir daugiau	7,6
-	22,8

Iš 2 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad daugiausia bendrojo lavinimo klasėse mokosi nuo 1 iki 3 specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių (53,3%). Nedidelė dalis respondentų (16,3%) nurodė, kad bendrojo lavinimo klasėse mokosi 4 - 6 mokiniai, turintys specialiųjų ugdymo(si) poreikių, kad 7 ir daugiau - 7,6%.

Anketinės apklausos metu paaiškėjo, kad 41,3% respondentų pritaria integruoto ugdymo idėjai, o nepitaria - tik 4,3%. Tačiau daugiau nei pusė pedagogų (52,2%) šiai idėjai pritaria tik iš dalies, 2,2% atsakymo nenurodė. Iš atsakymų galime spręsti, kad daugiau nei pusė pedagogų tik iš dalies pritaria integracijos idėjai.

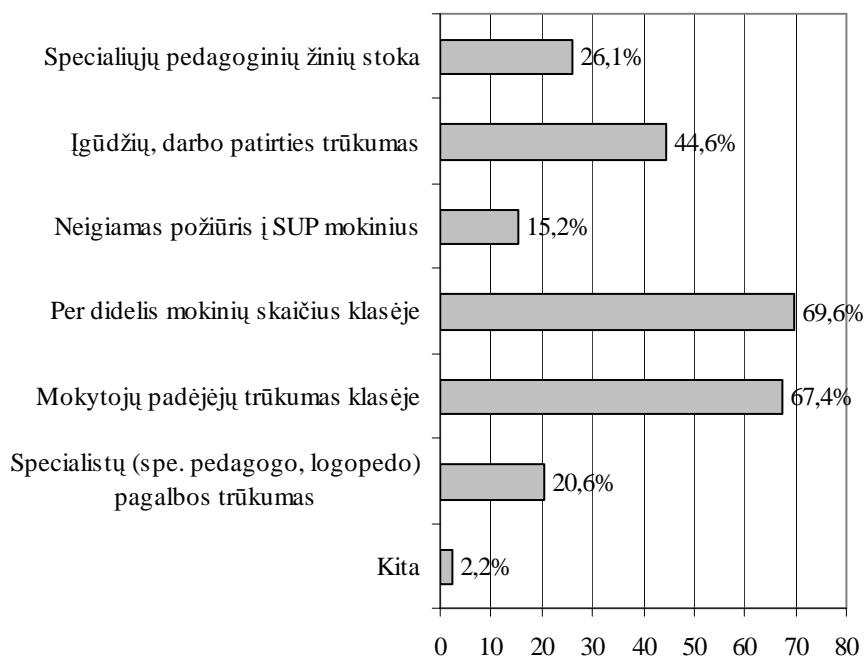
Siekiant išsiaiškinti pedagogų turimas kompetencijas ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius dabartinėmis integracijos sąlygomis bendrojo lavinimo mokyklose, domėtasi, ar pedagogai turi pakankamai kompetencijų ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius.

Analizuojant gautus duomenis paaiškėjo, kad 56,5% pedagogų galvoja turintys iš dalies pakankamai kompetencijų ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius, 33,7% pakankamai, o 8,7% mano, jog jų turimų kompetencijų nepakanka, 1,1% atsakymo nenurodė. Apibendrinti duomenys leidžia pastebėti, kad daugiausia pedagogų mano, jog yra nepilnai pasirengę ugdyti šiuos mokinius.

Taip pat pedagogų buvo klausama, kur įgijo kompetencijų ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius. Daugiausiai respondentų (75%) pažymėjo, kad kompetencijų įgijo kursuose. Nemaža dalis pedagogų (41,3%) studijuoja savarankiškai, o 19,5% - aukštojoje mokykloje. Kiti 8,6% respondentų įrašė, kad dirbdami konsultuojasi su specialiuoju pedagogu, logopedu ir kitais pedagogais. Taip pat buvo pažymėjusių, kad patirtis atsiranda dirbant, individualiai bendraujant su specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniais.

Pastebima tendencija, kad beveik visi pedagogai kompetencijas ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius įgijo kursuose, nemaža dalis savarankiškai domisi šių mokinių ugdymu.

Priežastys, kurios, pedagogų nuomone, labiausiai neigiamai atsiliepia specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymo įgyvendinimui, pateikiamos 5 paveiksle.

5 pav. **Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymo įgyvendinimui neigiamai atsiliepia** (N = 92)

Iš pateiktų duomenų pastebime, kad labiausiai specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymo įgyvendinimui neigiamai atsiliepia per didelis mokinių skaičius klasėje (taip teigė 69,6% respondentų), mokytojų padėjėjų trūkumas (67,4%). Beveik pusė (44,6%) nurodė įgūdžių, darbo patirties trūkumą, mažesnę dalis (26,1%) respondentų - specialiųjų pedagoginių žinių stoka, 20,6% - specialistų (specialiojo pedagogo, logopedo) pagalbos trūkumą, 15,2% - neigiamą požiūrį į mokinius, turinčius specialiųjų ugdymo(si) poreikių. 2,2% pedagogų pažymėjo, kad įtakos turi pačių mokinių ir tėvų požiūris bei mokymosi galimybės, nepakankamas užsiėmimų skaičius.

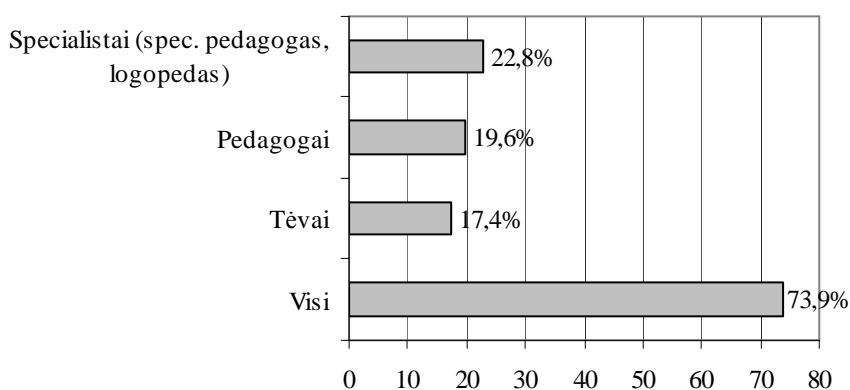
Apibendrinant galima išskirti tris ryškesnes problemas: tai per didelis mokinių skaičius klasėje, mokytojų padėjėjų ir įgūdžių, darbo patirties trūkumas. Svarbu atkreipti dėmesį, kad buvo pedagogų, kurie pažymėjo neigiamą požiūrį į šiuos mokinius.

Aiškinamasi, ar pedagogai pritaiko (adaptuotas, modifikuotas) mokymo programas integruotai ugdomiems mokiniams. Gauti tyrimo rezultatai atskleidė, kad 82,6% pedagogų mokymo programas pritaiko, 15,2% - pritaiko kartais, o 1,1% - nepritaiko, 1,1% atsakymo nepažymėjo. Tyrimo metu 78,3% pedagogų nurodė, kad iš anksto planuoja papildomą darbą su specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams, 20,6% planuoja kartais, 1,1% respondentų atsakymo nepažymėjo. Beveik pusė (47,8%) pedagogų visada reikalauja siekti gerų mokymosi rezultatų, 32,6% - kartais, 16,3% respondentų nurodė to nereikalaujantys, 3,3% apklaustųjų atsakymo nepažymėjo. Gauti tyrimo duomenys parodė, kad 42,4% pedagogų sudaro galimybę tėvams dalyvauti ugdymo procese, 37% - kartais ir 16,3% respondentų tokios galimybės nesudaro, 4,3%

atsakymo nepažymėjo. Taip pat svarbu buvo sužinoti, ar pedagogai stengiasi optimizuoti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių santykius su klasės draugais. Gauti atsakymai parodė, kad 90,2% mokytojų stengiasi optimizuoti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių santykius su klasės draugais, o maža dalis (8,7%) - kartais.

Apibendrinus gautus rezultatus pastebima, kad specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams pedagogai pritaiko (adaptuotas, modifikuotas) mokymo programas, iš anksto planuoja darbą, atkreipia dėmesį į bendraklasių ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių santykius, siekdami juos gerinti. Tačiau trečdalis pedagogų ne visada reikalauja siekti gerų mokymosi rezultatų, sudaro nepakankamas galimybes tėvams dalyvauti ugdymo procese.

Gauti tyrimo duomenys, kas pedagogų nuomone, yra atsakingi už specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymą, pateikiami 6 paveiksle.

6 pav. Už specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymą atsakingi (N = 92)

Iš pateiktų duomenų pastebime, jog dauguma (73,9%) pedagogų mano, kad už specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymą atsakingi visi ugdymo proceso dalyviai. Kiti atsakymai pasiskirstė beveik vienodai: 22,8% respondentų pažymėjo specialistus (specialųjį pedagogą, logopedą), 19,6% - pedagogus, 17,4% - tėvus.

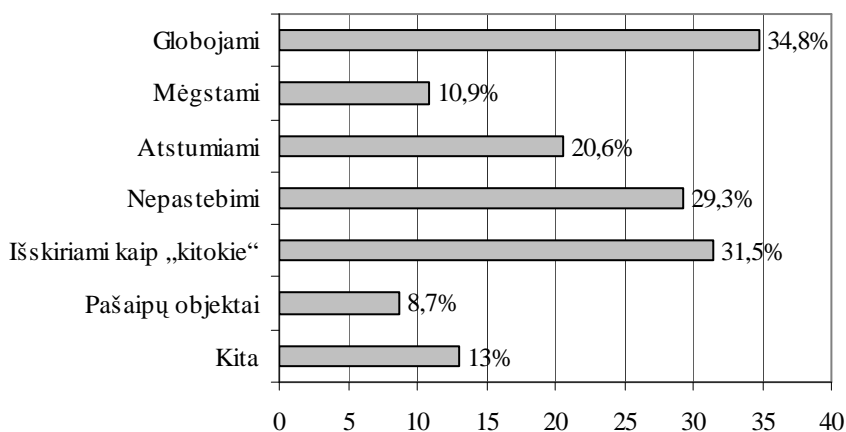
Remiantis gautais tyrimo rezultatais, galima pastebėti, jog ugdymo procese bendradarbiaujant visiems, galima pasiekti palankiausių ugdymo(si) sąlygų, ugdant specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius.

Draugiškus tarpusavio santykius lemia ir bendraamžių susiformavęs požiūris į specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius.

Tyrimo metu gauti rezultatai parodė, jog 46,7% pedagogų teigia, kad specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai per pamokas kartais išskiriami ar ignoruojami. Su tokiu teiginiu nesutinka 44,6% pedagogų, kad taip vyksta pažymėjo 8,7% respondentų. Galima daryti

prielaidą, kad tokių atvejų kartais pasitaiko net beveik pusei specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių, o tokia situacija nėra palanki geriems bendraklasių santykiams.

7 paveiksle pateikiami duomenys apie tai, kaip, mokytojų nuomone, bendraamžių grupėje elgiamasi su specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniais.

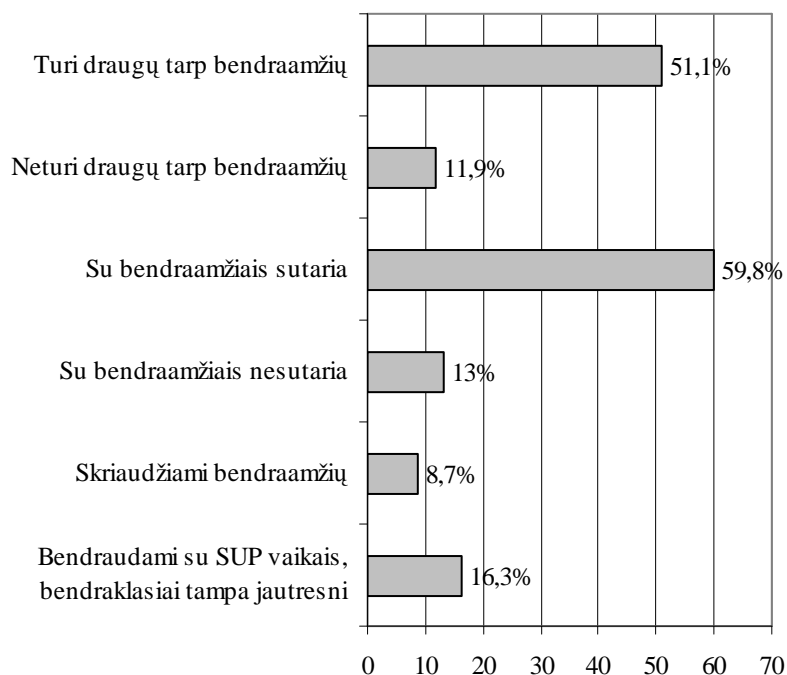

7 pav. **Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai bendraamžių grupėje** (N = 92)

Analizuojant gautus tyrimo rezultatus paaiškėjo, jog daugiausia (34,8%) pedagogų nurodo, kad specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai yra globojami. Kiek mažiau (29,3%) respondentų galvoja, jog šie vaikai yra nepastebimi ir tik 10,9% respondentų teigia, kad specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai yra mėgstami kitų mokinių. Nemaža dalis (31,5%) pedagogų nurodė, kad mokiniai yra išskiriami, kaip „kitokie“, 20,6% - atstumiami, mažiausiai (8,7%) respondentų nurodė, kad specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai yra pašaipų objektai. 13% mokytojų parašė, kad būna visai, tai priklauso nuo vaiko ir labai priklauso nuo mokytojo suformuluoto požiūrio. Dar kiti pažymėjo, kad elgiamasi, kaip ir su visais klasėje, taip pat tai priklauso ir nuo mokinio elgesio su aplinkiniais.

Apibendrinant rezultatus galima pažymėti, kad šie mokiniai bendraamžių daugiausiai yra globojami, tačiau ir išskiriami, kaip „kitokie“, nepastebimi, o tai rodo, jog daugumos bendrojo lavinimo mokinių santykiai su specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniais nėra pakankamai geri.

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama išsiaiškinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių santykius su bendraamžiais. Apibendrinti duomenys pateikiami 8 paveiksle.

8 pav. **Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių santykiai su bendraamžiais** (N = 92)

Gauti duomenys rodo, kad daugiau nei pusė (59,8%) pedagogų teigia, jog specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai sutaria su bendraamžiais, pusė (51,1%) nurodo, kad jie turi draugų. Mažesnę dalis (13%) respondentų pastebi, kad mokiniai nesutaria su bendraklasiais, neturi draugų (11,9%), yra skriaudžiami bendraamžių (8,7%).

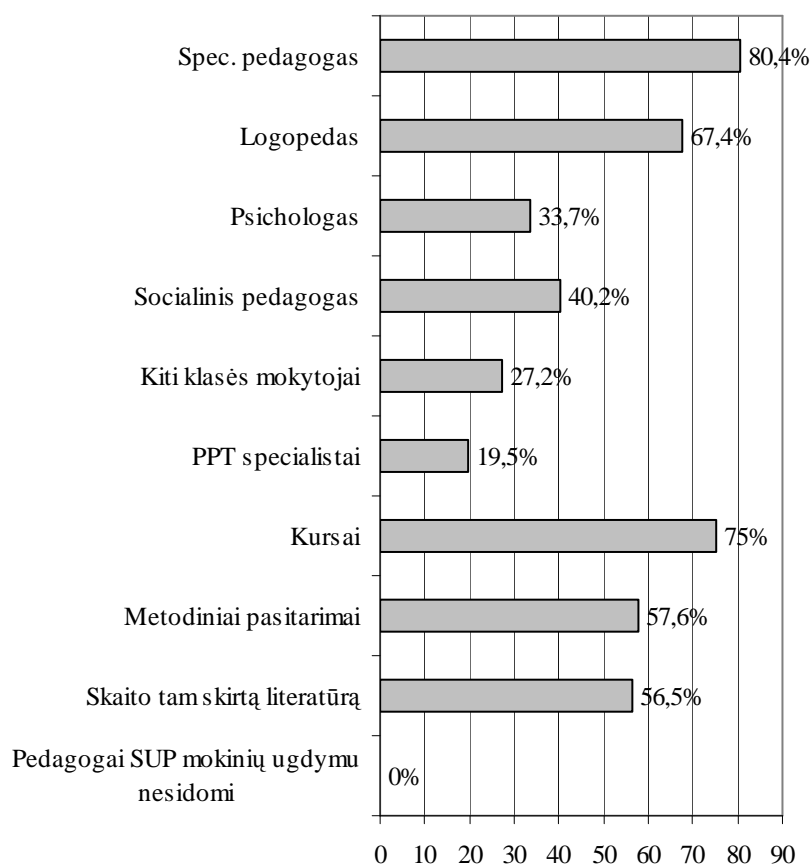
Tyrimo metu bandyta išsiaiškinti, ar specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai save vertina, kaip esą kitokie klasėje. Gauti duomenys atskleidė, kad net 71,7% pedagogų galvoja, jog mokiniai, turintys specialiųjų poreikių kartais vertina save, kaip esą kitokie klasėje, o 20,7% respondentų nemano, kad šie mokiniai klasėje jaučiasi kitokie.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima pastebėti, kad nors dauguma specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių turi draugų, sutaria su bendraamžiais, tačiau daugelis mokinių vertina save, kaip esą kitokie klasėje, o tai atskleidžia, kad jie jaučiasi išskiriami iš bendraamžių.

Bendrojo lavinimo pedagogams, ugdantiems specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius, būtina suteikti žinių ir pagalbą, organizuoti metodinius pasitarimus, kad turėtų pakankamai gebėjimų ugdyti šiuos mokinius.

Anketinės apklausos duomenys apie tai, kas pedagogams suteikia žinių ir pagalbą ugdant mokinius, turinčius specialiųjų ugdymo(si) poreikių, pateikiami 9 paveiksle.

9 pav. **Žinių ir pagalbą pedagogams suteikia** (N = 92)

Pedagogai, nurodydami žinių ir pagalbos šaltinį, žymėjo po keletą atsakymų variantų. Iš 9 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad pedagogai daugiausia žinių ir pagalbos sulaukia iš specialiojo pedagogo (80,4% respondentų), logopedo (67,4% respondentų), 75% tyrime dalyvavusių mokytojų reikalingų žinių įgyja kursuose. Daugiau nei pusė (57,6%) respondentų pagalbos sulaukia ir žinių įgyja metodiniuose pasitarimuose, 56,5% - skaito tam skirtą literatūrą. Pedagogų nesidominčių specialiuoju ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymu nebuvo.

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, ar specialistai (specialusis pedagogas, logopedas) inicijuoja metodinius pasitarimus, kuriuose sužinoma apie specialiuoju ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymą, daugiau nei pusė pedagogų (59,8%) atsakė taip, 36,9% kartais, tik 3,4% ne.

Išanalizavę pateiktus duomenis, galime pastebėti, kad pedagogai turi nemažai šaltinių, iš kur gali sužinoti apie integruotą mokinių ugdymą. Specialistai konsultuoja mokytojus, rengia metodinius pasitarimus.

Kiti pedagogų atsakymai atskleidė, ar specialiuoju ugdymo(si) poreikių mokiniams bendrojo lavinimo mokyklose yra sudaromos palankios ugdymo(si) sąlygos.

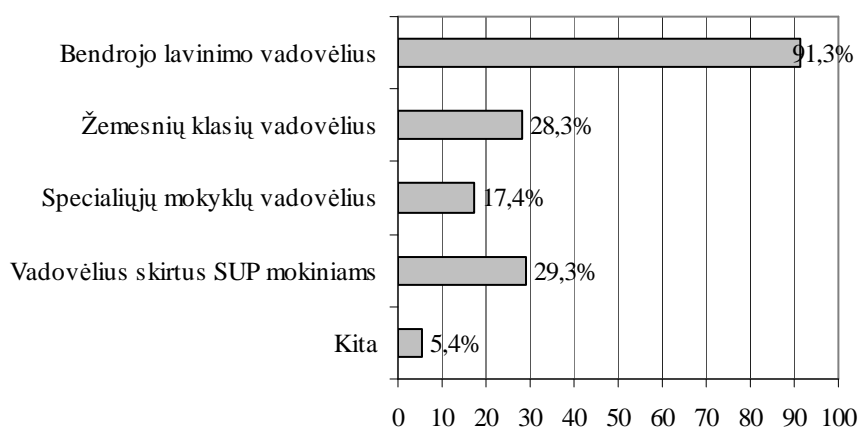
Gauti tyrimo duomenys parodė, kad 70,6% pedagogų mokykloje nedirba su mokytojo padėjėju, 17,4% - kartais dirba, tik 9,8% pedagogų atsakė, kad su jais dirba mokytojo padėjėjas.

Apibendrinant gautus rezultatus galima pastebėti, kad bendrojo lavinimo mokyklose trūksta dirbančių mokytojų padėjėjų.

Atliktas tyrimas padėjo išsiaiškinti, ar kabinetai specialistams įrengti visose apklaustose mokyklose. Gauti duomenys parodė, kad kabinetai įrengti žymiai daliai logopedų (taip teigė 97,8% respondentų), specialiajam pedagogui (96,7%), socialiniam pedagogui (85,9%), psichologui (75%). Apibendrinus gautus rezultatus, galima daryti prielaidą, kad specialistams sąlygos dirbti yra sudarytos.

Anketinės apklausos metu taip pat buvo svarbu išsiaiškinti, ar mokyklose sudaromos geros ugdymo(si) sąlygos (kabinetas, priemonės) specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams. Kad mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymo(si) poreikių sudaromos geros ugdymo(si) sąlygos mano 56,5% pedagogai, kad tokios sąlygos sudaromos kartais - 40,2% pedagogų. Tik 2,2% respondentų nuomone, šiems mokiniams nesudaromos geros ugdymo(si) sąlygos. Remiantis gautais tyrimo duomenimis galima daryti prielaidą, kad mokyklose nėra pakankamai geros ugdymo(si) sąlygos specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams.

Duomenys apie pedagogų naudojamus vadovėlius specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams mokyti, pateikti 10 paveiksle.

10 pav. **Pedagogų naudojami vadovėliai** (N = 92)

Gauti tyrimo duomenys parodė, jog beveik visi pedagogai (91,3%), mokydami specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius, naudoja bendrojo lavinimo vadovėlius. Maža dalis (29,3%) moko iš vadovėlių skirtų SUP mokiniams, 28,3% pedagogų moko iš žemesnių klasių vadovėlių, 17,4% - specialiųjų mokyklų vadovėlių, tik 5,4% respondentų pažymėjo, kad patys ruošia medžiagą.

Kaip rodo tyrimo rezultatai, ar turimus vadovėlius, pratybas sudėtinga pritaikyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams. Apklausoje dalyvavę pedagogai dažniausiai žymėjo, kad jiems kartais sudėtinga pritaikyti turimus vadovėlius, pratybas (taip teigė 57,6% respondentų). Kad

turimus vadovėlius, pratybas specialiųjų poreikių vaikams pritaikyti sudėtinga nurodė 23,9% pedagogų ir maža dalis (16,3%) respondentų galvoja, jog jiems tai nėra sudėtinga.

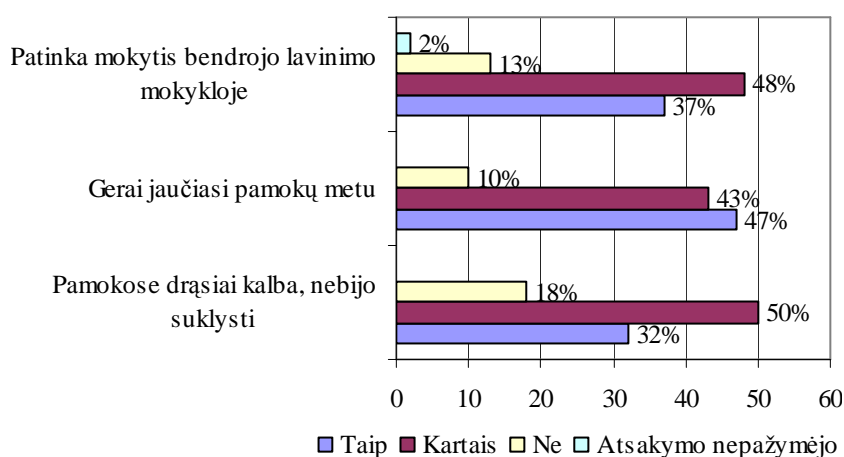
Apibendrinti tyrimo duomenys rodo, kad beveik visi specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai mokomi iš bendrojo lavinimo vadovėlių, pratybų. Šias mokymo priemones pedagogams sudėtinga pritaikyti mokiniams, o tai sunkina ugdymo procesą ir negali suteikti galimybių tobulėti pagal individualius vaikų gebėjimus.

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, ar specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams yra sudarytos sąlygos lankyti papildomo ugdymo programas (būrelius). Gauti tyrimo duomenys parodė, kad 81,5% pedagogų nurodė, jog sąlygos lankyti papildomo ugdymo programas specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams yra sudarytos. Kad tokių sąlygų nėra sudaryta pažymėjo 2,2% respondentų.

Apibendrinus gautus rezultatus galima daryti prielaidą, kad sąlygos plėtoti gebėjimus, tenkinant individualius saviraiškos poreikius, mokiniams yra sudarytos.

2.4. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių patiriamos mokymosi problemos apribojančios teisę į mokslą

Gera savijauta mokykloje, tai viena iš sąlygų, lemiančių mokinių mokymosi motyvaciją, pasitikėjimą savimi ir pan. Duomenys apie tai, kaip jaučiasi specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai integruoti į bendrojo lavinimo mokyklas pateikti 11 paveiksle.

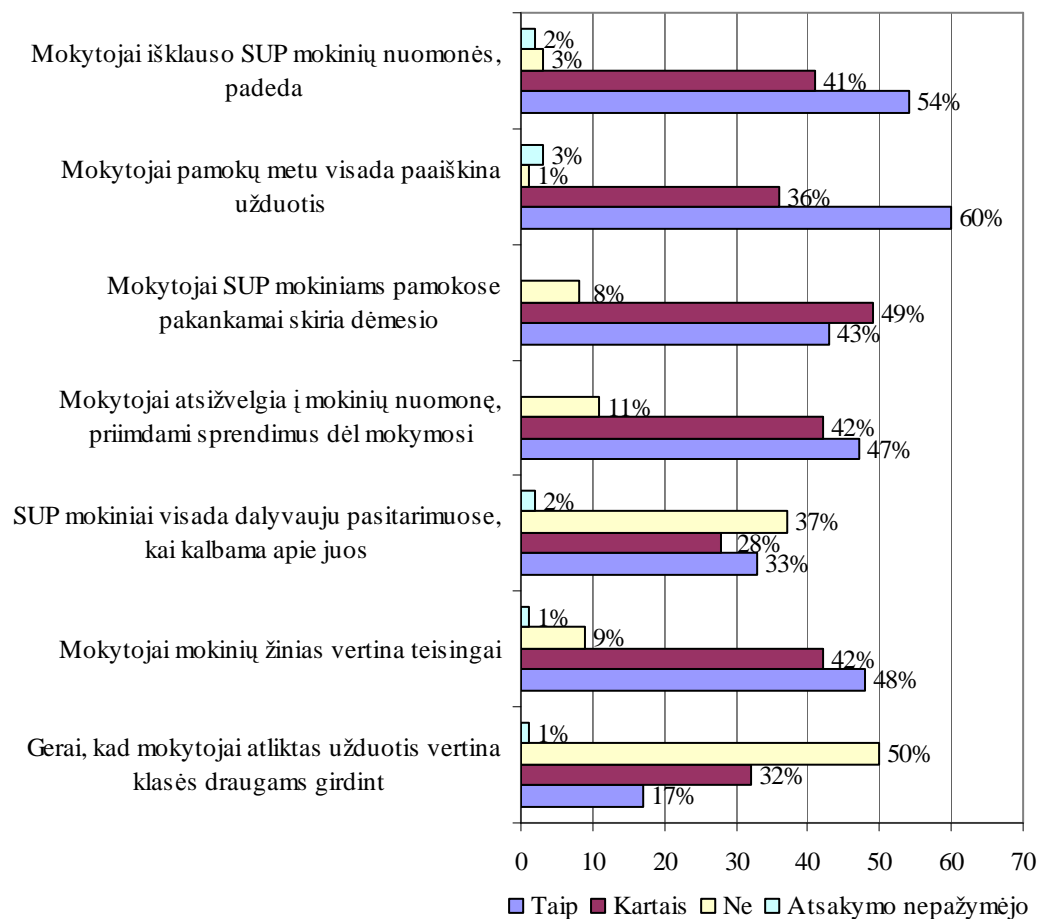
11 pav. Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių savijauta bendrojo lavinimo mokyklose (N = 100)

Gauti tyrimo duomenys parodė, kad beveik pusei (48%) mokinių kartais patinka mokytis bendrojo lavinimo mokyklose, šiek tiek mažiau (37%) - atsakė teigiamai. Mokiniai pasiskirstė

beveik po lygiai vertindami savijautą bendrojo lavinimo mokykloje pamokų metu. Viena dalis (47%) apklaustųjų gerai jaučiasi bendrojo lavinimo mokyklose pamokų metu, o kita (43%) gerai jaučiasi, tik kartais. Pastebima, kad pusė specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių kartais nedrąsiai kalba, bijo suklysti pamokų metu, o tik 32% kalba drąsiai, nebijo suklysti pamokose.

Apibendrinus gautus anketinės apklausos duomenis galima daryti prielaidą, kad specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių savijauta bendrojo lavinimo mokyklose nepakankamai teigiama, kadangi daugiausiai mokinių, atsakydami į klausimus pažymėjo, jog jiems kartais nepatinka mokytis mokykloje, nėra tikri, ar gerai jaučiasi mokykloje, pamokose, nedrąsiai kalba, bijo suklysti.

4 – 10 anketos teiginiais buvo siekiama išsiaiškinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių nuomonę apie mokytojo teikiamą mokymo(si) pagalbą. Gautus tyrimo duomenis iliustruoja 12 paveikslas.

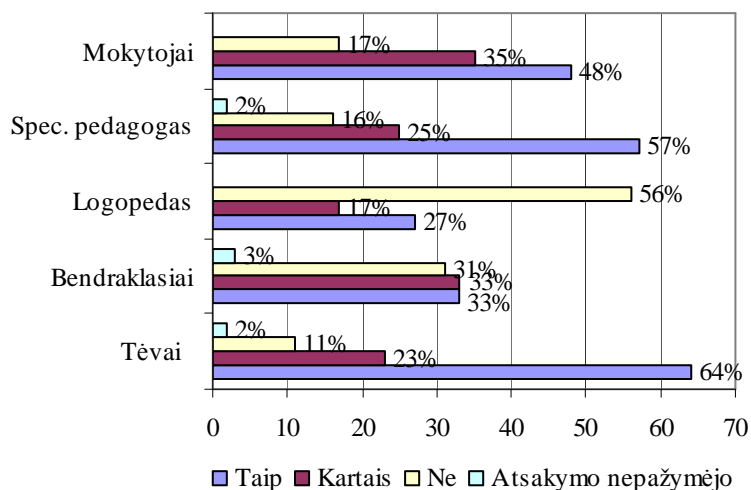
12 pav. Mokytojo teikiama mokymosi pagalba (N = 100)

Gauti tyrimo duomenys atskleidė, kad daugumos (54%) specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių nuomonės mokytojai išklauso ir padeda, kiek mažesnė mokinių dalis (41%) pagalbos sulaukia ir jų nuomonę išklausoma tik kartais. Daugiau nei pusei (60%) mokinių pedagogai

paaiškina užduotis pamokų metu, tačiau yra dar nemaža dalis (36%) vaikų, kuriems užduotys paaiškinamos tik kartais. 49% respondentų atsakė, kad mokytojai pamokose tik kartais skiria pakankamai dėmesio. 47% mokinių pažymėjo, jog mokytojai atsižvelgia į jų nuomonę, priimdami sprendimus dėl mokymosi. Tyrimo metu bandant išsiaiškinti, ar specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai dalyvauja pasitarimuose, kai kalbama apie juos, gauti rezultatai pasiskirstė beveik vienodai. Kad tokiuose pasitarimuose nedalyvauja atsakė 37% mokinių, kad dalyvauja - 33%, kartais - 28%. Kad mokytojai jų žinias vertina teisingai pažymėjo 48% respondentų. Anketinės apklausos metu gauti duomenys parodė, kad pusė mokinių vertina neigiamai tai, jog mokytojai atliktas užduotis vertina klasės draugams girdint. Ir tik 17% respondentų šią situacijos vertina teigiamai.

Tyrimo rezultatai parodė, jog yra dalis specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių, kurių nuomonės pedagogai pilnai neišklauso, nepadedą, kartais atsižvelgia į jų nuomonę. Beveik pusei mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, skiriama nepakankamai dėmesio pamokų metu, ne visada paaiškinamos užduotys. Taip pat mokyklose nėra pakankamai sudaroma galimybė visiems mokiniams dalyvauti pasitarimuose, kai kalbama apie juos. O pilnai neišklausomi, neišsakę savo nuomonės mokiniai ne tik nepalengvina mokymosi proceso sau, bet ir ugdymo proceso pačiam mokytojui.

13 paveiksle pateikti duomenys parodo, iš ko daugiausiai pagalbos mokymdamiesi sulaukia specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai.

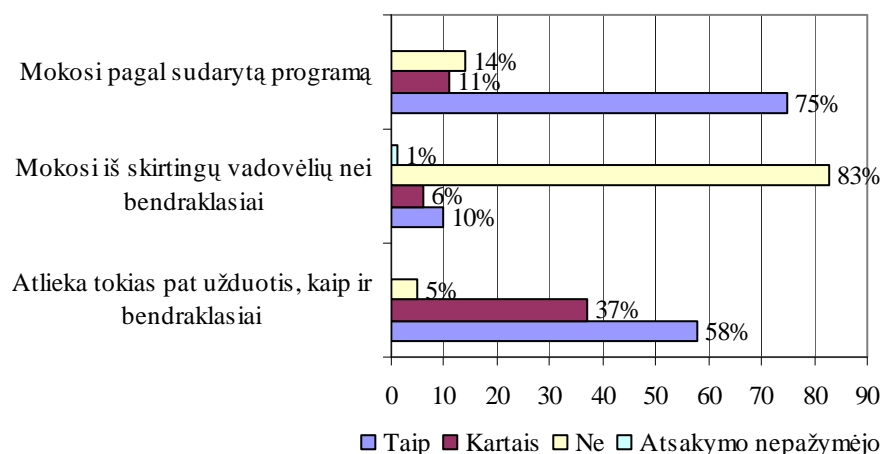
13 pav. **Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai daugiausia mokymdamiesi pagalbos sulaukia (N = 100)**

Atlikto tyrimo duomenys atskleidė, kad daugiausiai (64%) mokinių mokymdamiesi pagalbos sulaukia iš tėvų, 57% iš specialiojo pedagogo, 48% iš mokytojo, mažesnę dalis (33%) iš

bendraklasių. Mažiausiai (27%) respondentų pažymėjo sulaukiantys mokymosi pagalbos iš logopedo. Galima daryti prielaidą, kad šį skaičių lėmė tai, jog ne visiems apklaustiems specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams yra teikiama logopedo pagalba.

Apibendrinus gautus anketinės apklausos rezultatus galima pastebėti, jog mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, mokydamiesi daugiausia pagalbos sulaukia iš tėvų, specialiojo pedagogo ir mokytojo.

Duomenys apie specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams pritaikytas mokymosi programas, vadovėlius, užduotis pateikiami 14 paveiksle.

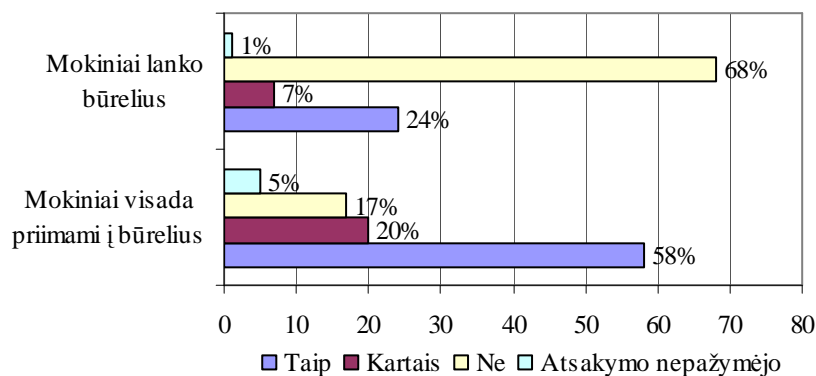

14 pav. **Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams pritaikomos mokymo(si) priemonės (N = 100)**

Gauti tyrimo duomenys parodė, kad dauguma (75%) mokinių mokosi pagal jiems sudarytą mokymosi programą. 83% specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių mokosi iš tų pačių vadovėlių, kaip ir klasės draugai, tik 10% iš skirtingų vadovėlių. Tyrimo rezultatai parodė, jog 58% specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių atlieka, tokias pat užduotis, kaip ir bendraklasiai, o 37% respondentų tokias pat užduotis atlieka kartais.

Darbo autorė pastebi, kad mokyklose integruotiems mokiniams yra pritaikomos mokymosi programos, tačiau beveik visi respondentai mokosi iš bendrojo lavinimo vadovėlių, daugiau nei pusė mokinių atlieka tokias pat užduotis, kaip ir bendraklasiai. O taip nesukuriamos visiškai palankios ugdymo(si) sąlygos specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams, nes jie negali mokytis pagal individualius gebėjimus.

Duomenys apie tai, ar specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams yra sudarytos sąlygos plėtoti gebėjimus, tenkinant individualius saviraiškos poreikius, lankant papildomo ugdymo programas (būrelius) pateikiami 15 paveiksle.

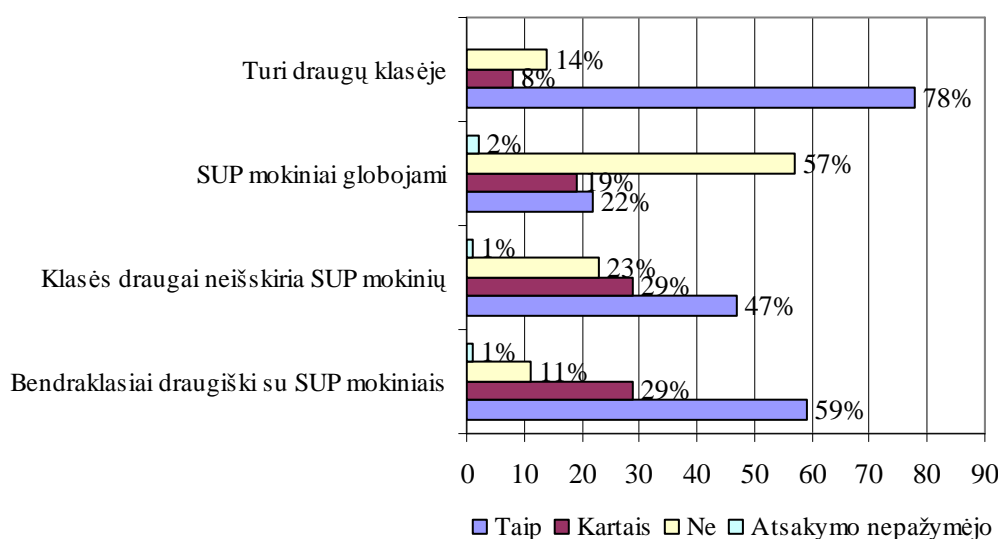

15 pav. **Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams sudaromos sąlygos lankyti būrelius** (N = 100)

Analizuojant gautus duomenis paaiškėjo, kad dauguma (68%) nelanko būrelių ir tik 24% juos lanko. Kad į būrelius visada yra priimami, pažymėjo 58% respondentų, 17% atsakė neigiamai.

Apibendrinant anketinės apklausos metu gautus duomenis galima pastebėti, kad tik maža dalis vaikų lanko būrelius, nors yra sudarytos palankios sąlygos dalyvauti papildomo ugdymo programose. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad yra nedidelė dalis mokinių, kurie nepriimami į būrelius. Galima daryti prielaidą, kad ne visi pedagogai palankiai vertina specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių dalyvavimą papildomo ugdymo veikloje.

Atliekant tyrimą taip pat nemažiau svarbu buvo sužinoti, kokie santykiai specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių su bendraklasiais. Gauti duomenys pateikiami 16 paveiksle.

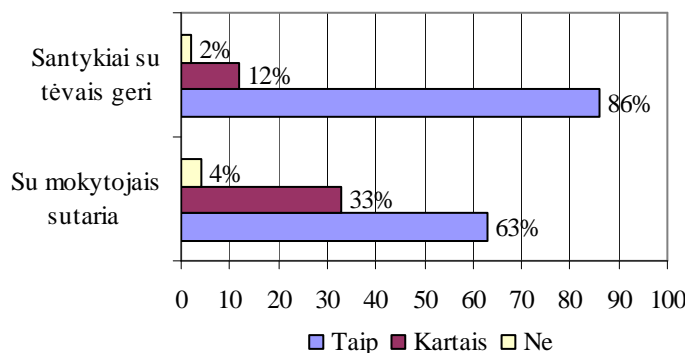

16 pav. **Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių santykiai su bendraklasiais** (N = 100)

16 paveikslo duomenys atskleidžia, kad didžioji dauguma (78%) specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių turi draugų savo klasėje. Kad bendraklasiai yra draugiški pažymėjo 59% respondentų. Tik 11% apklaustųjų nurodė, jog bendraklasiai nėra draugiški, tačiau ar šie mokiniai yra globojami bendraklasių, tik 22% respondentų atsakė teigiamai. Beveik pusė (47%) specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių nurodė, kad yra išskiriami bendraklasių, 29% - kartais. Tik 23% respondentų bendraklasių išskiriami nesijaučia.

Apibendrinant anketinės apklausos metu gautus rezultatus, reikėtų atkreipti dėmesį, kad integruotai ugdomi mokiniai nors ir turi draugų savo klasėje, dauguma bendraklasių yra draugiški, tačiau galima pastebėti ir kitą klasės mokinių dalį, kurie išskiria specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius.

Tyrimo metu buvo domėtasi ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių santykiais su mokytojais, tėvais. Gauti rezultatai pateikiami 17 paveiksle.

17 pav. **Specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių santykiai su mokytojais, tėvais**
(N = 100)

Gautų rezultatų analizė rodo, kad geriausiai specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai sutaria su tėvais (taip nurodo 86% respondentų). Mokiniai taip pat sutaria ir su mokytojais – daugiau nei pusės (63%) santykiai geri ir tik 4% respondentų nurodė su mokytojais nesutariantys.

Anketinė apklausa parodė, kad specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai sutaria su mokytojais, o labiausiai su tėvais, tai labai svarbu ugdant šiuos vaikus, siekiant aukštų mokymosi rezultatų.

IŠVADOS

1. Kiekvieno vaiko teisę į mokslą Lietuvoje užtikrina priimti dokumentai ir ratifikuoti tarptautiniai aktai, tačiau kai kurie vaikai, kaip rodo tyrimo rezultatai, gali susidurti su šios teisės pažeidimais ir sunkumais.

2. Mokslinės literatūros, specialųjį ugdymą reglamentuojančių dokumentų analizė atskleidė, kad specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniams, integruotiems į bendrojo lavinimo mokyklas, turi būti sudarytos sąlygos mokytis pagal jų individualius gebėjimus, sukuriant palankias ugdymo(si) sąlygas.

3. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog daugiau nei pusė pedagogų tik iš dalies pritaria integracijos idėjai ir galvoja, kad turi nepakankamai kompetencijų ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius.

4. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad mokytojai pritaiko mokymo (adaptuotas, modifikuotas) programas, iš anksto planuoja darbą, atkreipia dėmesį į bendraklasių ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių santykius, siekdami juos optimizuoti, bet dalis pedagogų ne visada reikalauja siekti gerų mokymosi rezultatų, sudaro nepakankamas galimybes tėvams dalyvauti ugdymo procese.

5. Pedagogai mano, kad daugiausiai specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių ugdymo įgyvendinimui neigiamai atsiliepia: per didelis mokinių skaičius klasėje, mokytojų padėjėjų, įgūdžių, darbo patirties trūkumas.

6. Apklausos duomenys parodė, jog dalies specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių pedagogai pilnai nuomonės neišklauso, nepadedą, kartais atsižvelgia į jų nuomonę. Beveik pusei mokinių nepakankamai skiriama dėmesio pamokų metu, ne visada paaiškinamos užduotys. Nesudaroma pakankamai galimybių visiems mokiniams dalyvauti pasitarimuose, kai kalbama apie juos.

7. Tyrimo rezultatai parodė, kad beveik pusė specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių per pamokas kartais išskiriami ir ignoruojami.

8. Nors daugiau specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių nurodė, kad turi draugų, sutaria su bendraamžiais, tačiau dauguma mokinių vertina save, kaip esą kitokie klasėje, o tai atskleidžia, kad jie jaučiasi išskiriami iš bendraamžių.

9. Pedagogų nuomone, mokyklose nėra pakankamai palankios sąlygos ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius, nes daugumai pedagogų sudėtinga pritaikyti bendrojo lavinimo vadovėlius, pratybas integruotiems mokiniams, trūksta dirbančių mokytojų padėjėjų.

10. Hipotezės iš dalies pasitvirtino, nes tirtose mokyklose specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teisė į mokslą nėra pilnai įgyvendinama, pedagogai neturi pakankamai žinių,

įgūdžių ugdyti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių dabartinėmis integracijos sąlygomis bendrojo lavinimo mokyklose. Vyrauja nepakankamai teigiamas bendraklasių požiūris specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių atžvilgiu. Nesudaromos pakankamai palankios ugdymo(si) sąlygos.

REKOMENDACIJOS

1. Siekiant užtikrinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių teises į mokslą, bendrojo lavinimo mokyklose, reikia organizuoti daugiau kursų ir seminarų, kad pedagogai galėtų gilinti, plėsti savo žinias ir būtų pasirengia tinkamai organizuoti mokymo(si) procesą visiems klasės mokiniams. Turint pakankamai žinių, įgūdžių pasikeis ir požiūris į integraciją, nes tai nesukels daugiau sunkumų.
2. Svarbu, kuo anksčiau mokinius pradėti ugdyti tolerancijos, skatinti tarpusavio pagalbą taip keičiant mokinių požiūrį į specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinius. Į šį procesą turi įsitraukti visi: pedagogai, tėvai, bendruomenė ir t.t.
3. Bendrojo lavinimo mokyklas reikia praturtinti vadovėliais, pratybomis, iš kurių galėtų mokytis specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokiniai.
4. Atsižvelgiant į sutrikimo laipsnį, kad vis daugiau specialiųjų ugdymo(si) poreikių mokinių mokosi bendrojo lavinimo mokyklose, steigti mokytojų padėjėjų etatus.

LITERATŪRA

1. Adomaitienė R. (2001). *Specialiųjų poreikių asmenų ugdymo reformos nacionalinės strategijos projektas*. LKKA [Žiūrėta 2010-02-14]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/STRATEGIJA-RA.pdf
2. Aidukienė T. (2009). *Teisingumo švietime vizija – mokykla visiems*. Vilnius. [Žiūrėta 2010-02-23]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/strategija/docs/vssi/090219/2%20sekcija/taidukiene_2009-02-19_VPU.pdf
3. Ališauskas A. (1998). Sutrikusios klausos vaikai. *Specialiųjų poreikių vaikai*. Šiauliai.
4. Ališauskas A. (2001). Specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimas bendrojo lavinimo mokyklose: pokyčių analizė. *Specialiųjų poreikių vaikų pažinimas ir ugdymas*. Šiauliai, 2001 sausio 24 – 25 d., p. 6-11
5. Ališauskas A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas*. Šiauliai, Šiaulių universiteto leidykla.
6. Ališauskas A. (2003a.). *Pedagogo pasirengimas ugdyti moksleivį, turintį specialiųjų ugdymo(si) poreikių: situacijos ir kompetencijų analizė*. Šiaulių universitetas. [Žiūrėta 2010-02-02]. Prieiga per internetą: http://scholar.google.lt/scholar?hl=lt&lr=&q=related:_HCRunOEvV0J:scholar.google.com/&um=1&ie=UTF-8&ei=SG9oS9PPN4uKngOrwPi9Bg&sa=X&oi=science_links&resnum=1&ct=sl-related&ved=0CAkQzwIwAA
7. Ališauskas A. (2003b.). Vaikai, turintys klausos sutrikimų. *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai.
8. Ališauskas A. (2006). Integruotas specialiųjų poreikių mokinių ugdymas ir projekto patirtis. Mokslinės – praktinės konferencijos medžiaga. *Specialiojo ugdymo proceso dalyvių poreikiai ir kompetencijos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
9. Ališauskas A. (2007). *Vaiko psichopedagoginis vertinimas: pokyčių perspektyva*. Šiauliai, Šiaulių universiteto leidykla.
10. Ališauskienė S., Ališauskas A., Melienė R. ir kt. (2007). *Psichologinės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams lygis*. Tyrimo ataskaita. Šiaulių universitetas, Švietimo ir mokslo ministerija. [Žiūrėta 2010-01-23]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/sb/SMM_ATASKAITA_pagalbos%20lygis_2007.pdf
11. Ališauskas A., Ališauskienė S., Gerulaitis D. ir kt. (2008a.). *Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygis ir poreikis Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose*. Specialusis ugdymas. 2008. Nr. 1 (18), 124–136. [Žiūrėta 2010-01-30]. Prieiga per internetą:

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=7&hid=113&sid=4323122f-98df-4117-a324-7134c02352b3%40sessionmgr113>

12. Ališauskas A., Ališauskienė S., Gerulaitis D. ir kt. (2008b.). *Ugdymo proceso dalyvių pasitenkinimas psichologine, specialiąja pedagogine ir specialiąją pagalba*. Specialusis ugdymas. Nr. 2 (19), 92–101. [Žiūrėta 2010-01-30]. Prieiga per internetą:

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=5&hid=108&sid=27e1b1e3-afdb-4fa8-96ab-e9e83d3e0cba%40sessionmgr110>

13. Ališauskas A., Jomantaitė R. (2008). *Bendrojo lavinimo mokyklų mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo analizė*. Šiaulių universitetas. [Žiūrėta 2009-07-24]. Prieiga per internetą:

http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/jmd/08_04_20/16_jomantaites%20alisausko.pdf

14. Ališauskienė S., Miltenienė L. (2004). *Bendradarbiavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius: taikomas mokslas: mokomoji knyga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

15. Ambrukaitis J. (Sud.) (1997). *Specialiųjų poreikių vaikai*. Šiauliai.

16. Ambrukaitis J., Štītilienė O. (Sud.) (2002). *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas, VI dalis*. Šiauliai, Šiaulių universiteto leidykla.

17. Ambrukaitis J., Budrienė G., Bagdonienė V., Rimdeikienė S. (2003/2004). Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atlikto tyrimo. *Pedagogų profesinės kompetencijos vertinimas specialiųjų poreikių vaikų (ugdymo plėtros) aspektu*. Ataskaita. [Žiūrėta 2009-07-24]. Prieiga per internetą:

http://www.google.com/search?q=cache:5tZTLdj67qwJ:www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/Ataskaita%2520ministerijai.doc+k%C4%85+reikia+%C5%BEinoti+pedagogui+vertinim%C4%85+speciali%C5%B3j%C5%B3+poreiki%C5%B3+vaik%C4%85&hl=lt&ct=clnk&cd=2&gl=lt

18. Ambrukaitis J. (Sud.) (2005). *Specialiojo ugdymo kaitos bruožai: mokslas taikomas mokymams*. Šiauliai : Šiaulių universiteto leidykla.

19. Anna de L. (2007). *Educational integration of students with disabilities in Italy, in the school for all*. Specialusis ugdymas, Nr. 1 (16), 8–16. [Žiūrėta 2010-01-28]. Prieiga per internetą:

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=13&hid=108&sid=df70c682-5643-446d-89e7-e4df15ee7835%40sessionmgr104>

20. Bagdonas A. (1997). Integracija – inovacijų inkluzija į tradicinį ugdymą. *Lietuvos mokyklai – 600 metų*. Konferencijos pranešimų medžiaga, 2, p. 7 - 24. Vilnius: Pedagogikos institutas.

21. Broom L. (1992). *Sociologija: esminiai tekstai ir pavyzdžiai*. Vilnius.

22. Duoblienė L., Bulajeva T., Stonkuvienė I. (2008). *Bendrujų programų ir išsilavinimo standartų naudojimas/naudingumas planuojant ir organizuojant ugdymą mokykloje*. Tyrimo ataskaita. Vilnius. [Žiūrėta 2010-01-23]. Prieiga per internetą:
http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/sb/BP-Tyrimo_Ataskaita.pdf
23. Elijošienė I., Ališauskas A. (1997). Pedagogų rengimas teikti pagalbą specialiųjų poreikių vaikams bendrojo lavinimo mokyklose. *Lietuvos mokyklai – 600 metų*. Konferencijos pranešimų medžiaga, 2, p. 46 - 53. Vilnius: Pedagogikos institutas.
24. Galkienė A. (2003). *Pedagginė sąveika integruoto ugdymo sąlygomis*. Šiauliai, Šiaulių universiteto leidykla.
25. Garšvienė A., Ivoškuvienė R. (1993). *Logopedija*. Kaunas. Šviesa.
26. Gevorgianienė V., Zaikauskas V. (2007). *Skirtingo tipo mokyklų neįymiai sutrikusio intelekto mokinių akademiniai pasiekimai*. p. 158 [Žiūrėta 2010-01-28]. Prieiga per internetą:
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=7&hid=106&sid=ca85d9d5-395c-43e8-8c82-2457946776c0%40sessionmgr113>
27. Giedrienė R., Monkevičienė O. (1995). *Kodėl nemiela mokykla?*. Vilnius. Leidybos centras.
28. Gudonis V., Mockevičiūtė M. (2008). *Pedagogų požiūris į specialiųjų poreikių vaikus bendrojo lavinimo mokykloje*. Šiaulių universitetas. [Žiūrėta 2010-02-14]. Prieiga per internetą:
http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/jmd/08_04_20/24_gudonis%20mockeviciute.pdf
29. *Integration of Special Needs Students* (1996). [Žiūrėta 2010-01-21]. Prieiga per internetą:
http://www.sd34.bc.ca/UserFiles/Servers/Server_944024/File/policy/8-50.pdf
30. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius.
31. *Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija* (1989). [Žiūrėta 2010-01-21]. Prieiga per internetą:
<http://www.socmin.lt/index.php?1625829077>
32. Karalienė J. (2001). Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimas Plungės rajono bendrojo lavinimo mokyklose. *Specialiųjų poreikių vaikų pažinimas ir ugdymas*. Šiauliai, 2001 sausio 24 – 25 d., p. 108-109.
33. Kišonienė R., Rudzinskienė R. (2007). Mokinių turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo turinio individualizavimas. *Rekomendacijos mokytojams, ugdantiems skirtingų poreikių ir gebėjimų mokinius*. Vilnius. [Žiūrėta 2009-07-05]. Prieiga per internetą:
http://www.smm.lt/ugdymas/docs/specialusis/Knyga_apie_individualizav.pdf
34. *Lietuvos Respublikos Konstitucija* (1992). Vilnius. [Žiūrėta 2009-07-24]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>
35. *Lietuvos Respublikos invalidų socialinės integracijos įstatymas* (1991). Vilnius. [Žiūrėta 2010-01-20]. Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=246957

36. Lietuvos Respublikos Specialiojo ugdymo įstatymas (1998). Vilnius. [Žiūrėta 2009-07-24]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/viii-969.htm>
37. LR Švietimo ir mokslo ministro pažyma. (2002). *Dėl sutrikusio intelekto moksleivių ugdymo visiškos integracijos forma*. Vilnius. [Žiūrėta 2009-07-24]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/bsp_24-01-02-150.doc
38. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. (2003). *Dėl pradinio ugdymo sampratos*. Vilnius. [Žiūrėta 2009-07-24]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/2003-02-03-113.htm
39. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas. (2004). *Aprūpinimas specialiomis mokymo priemonėmis*. Modelis. [Žiūrėta 2010-01-20]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/ugdymas/docs/specialusis/SMP%20modelis.doc>
40. LR švietimo ir mokslo ministro, LR sveikatos apsaugos ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas. (2002 m. liepos 12 d. Nr. 1329/368/98). *Dėl specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų ir jų laipsnių nustatymo ir specialiųjų poreikių asmenų priskyrimo specialiųjų ugdymosi poreikių grupei tvarkos*. Vilnius. [Žiūrėta 2010-05-10]. Prieiga per internetą: <http://www.lps.vu.lt/wp-content/uploads/2009/02/del-specialiuju-poreikiu-asmenu-sutrikimu-ir-ju-laipsniu-nustatymo1.pdf>
41. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (1991). Vilnius. [Žiūrėta 2010-01-20]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=302313
42. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. (2003). Valstybės žinios (2003, Nr.63-2853).
43. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996). Vilnius. [Žiūrėta 2010-01-21]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=26397
44. Lietuvos Švietimo Konceptija (1992). Vilnius. [Žiūrėta 2009-07-26]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/strategija/docs/srp/koncepcija/koncepcija1.htm>
45. Melienė R. (2003). Specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių vaikų mokymo proceso bendrojo lavinimo mokykloje analizė (didaktiniu aspektu). *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo ir gyvenimo kokybė*, 55-56. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
46. Miltenienė L. (2008). *Vaiko dalyvavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius bendrojo lavinimo mokykloje*. Specialusis ugdymas. Nr. 1 (18), 179–190. [Žiūrėta 2010-01-30]. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=10&hid=108&sid=6db0d467-5f51-4602-aace-5a53404a5dec%40sessionmgr104>
47. Miltenienė L., Borkertienė A. (2008). *Bendrujų programų adaptavimas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams: programų turinio analizės rezultatai*. Jaunųjų mokslininkų darbai.

- Nr. 2 (18). 2008. Šiaulių universitetas. [Žiūrėta 2010-04-12]. Prieiga per internetą:
http://www.su.lt/filemanager/download/6450/22_milteniene%20borkertiene.pdf
48. Ozolaitė V. (2001). Specialiojo pedagogo ryšio su ugdytinio šeima palaikymo svarba, formos, sunkumai. *Specialiujų poreikių vaikų pažinimas ir ugdymas*. Šiauliai, 2001 sausio 24 – 25 d., p. 143-145.
49. Pabijonavičiūtė I., Pocevičienė R. (2008). *Vaikų su specialiaisiais ugdymo(si) poreikiais integravimo į bendrojo lavinimo mokyklas problemas: vadybinis aspektas*. Magistro darbas. Šiaulių universitetas. [Žiūrėta 2010-04-18]. Prieiga per internetą:
http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2008~D_20080925_10002220042/DS.005.0.01.ETD
50. *Removing Barriers to Achievement* (2004). The Government's Strategy for SEN. [Žiūrėta 2010-01-30]. Prieiga per internetą:
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=5&hid=4&sid=4323122f-98df-4117-a324-7134c02352b3%40sessionmgr113>
51. Ruškus J. (2002). *Negalės fenomenas*. Šiauliai: ŠU.
52. Ruškus J., Melienė R., Elijošienė L. (2003). *Modernių (metakognityvinių) specialiųjų didaktikų (metodikų) rengimas Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje*. Ataskaita. Šiaulių universitetas. Specialiojo ugdymo mokslinis centras. [Žiūrėta 2010-01-21]. Prieiga per internetą:
http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ataskaita-Meliene-2003.doc
53. Salamankos deklaracija: specialusis ugdymas ir jo vystymo metmenys. (1996). *Švietimo naujovės*. Nr. 1, p. 3 - 5
54. Samsonienė L. (2006). *Specialiujų poreikių vaikai ir jų socialinė integracija*. Vilniaus universiteto leidykla.
55. Slavin R. E. (2005). *Educational psychology: Theory and practice (8th Edition)*.
56. *Special Education* (2010). [Žiūrėta 2010-02-16]. Prieiga per internetą:
<http://specialed.about.com/od/integration/Integration.htm>
57. *Specialiujų poreikių mokinių ugdymas drauge su bendraamžiais* (2006). [Žiūrėta 2009-07-24]. Prieiga per internetą:
http://209.85.135.104/search?q=cache:UveN7xqAz9QJ:www.pprc.lt/aukm/failai/AUKM_Specporeikiai.pdf+SPECIALI%C5%B2J%C5%B2+POREIKI%C5%B2+MOKINI%C5%B2+UGDYMAS+DRAUGE+SU+BENDRAAM%C5%BDIAIS&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt
58. *Special Education Inclusion* (2007). [Žiūrėta 2009-07-26]. Prieiga per internetą:
http://www.weac.org/Issues_Advocacy/Resource_Pages_On_Issues_One/Special_Education/special_education_inclusion.aspx

59. *Special Education Inclusion: (Part 2). Marking It Work* (2001). [Žiūrėta 2010-03-22]. Prieiga per internetą: http://www.educationworld.com/a_curr/curr320a.shtml
60. *Specialiujų poreikių vaikų integravimo problemos* (2003). Ataskaita Švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius. p. 8. [Žiūrėta 2009-03-26]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/SPVIP_ataskaita.doc
61. *Specialiujų poreikių vaikų integracija bendrojo lavinimo mokykloje* (2003). Tyrimo ataskaita. Šiauliai.
62. *Specialiojo ugdymo pagrindai* (2003). Šiaulių universiteto leidykla.
63. Stulpinas T. (1996). *Ugdymo rezultatai*. Šiauliai.
64. Švietimo ir mokslo ministerija. Teisės aktai. [Žiūrėta 2010-01-21]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/ugdymas/specialusis/teises_aktai.htm
65. *Tarptautinių žodžių žodynas* (1985). Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija.

PRIEDAI

Lietuvos Respublikos Specialųjį ugdymo įstatymą (1998), lydintys teisės aktai

- Asmens specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimo tvarka (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, sveikatos apsaugos ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministrės 2000-10-04 įsakymu Nr. 1221/527/83).
- Specialiojo ugdymo skyrimo tvarka (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2000-08-17 įsakymu Nr. 1056).
- Specialiųjų poreikių asmenų priėmimo į specialiojo ugdymo įstaigą tvarka (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2000-02-22 įsakymu Nr. 158).
- Švietimo kultūros ministerijos kolegija 1993 m. gegužės 27 d. priėmė nutarimą „Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo specialiųjų poreikių vaikams bendrojo ugdymo įstaigose tvarką“.
- Moksleivių mokymo namuose organizavimo tvarka (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, sveikatos apsaugos ministro 2000-03-16 įsakymu Nr. 259/153).
- Švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarka (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2000-07-05 įsakymu Nr. 1057).
- Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo specialiųjų poreikių ikimokyklinio amžiaus vaikams namuose tvarka. (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir sveikatos apsaugos ministro 2000-07-05 įsakymu Nr. 916/385) (Specialiojo ugdymo pagrindai, 2003).
- Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2001 m. spalio 1 d. įsakymo Nr. 1351 „Dėl brandos egzaminų bei įskaitų organizavimo ir vykdymo“ dalinis pakeitimas.
- Specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų ir jų laipsnių nustatymo ir specialiųjų poreikių asmenų priskyrimo specialiųjų ugdymosi poreikių grupei tvarkos. Švietimo ir mokslo ministro, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos ir darbo ministrų 2002-07-12 įsakymu Nr. 1329/368/98).
- Dėl metodinių rekomendacijų (Švietimo ir mokslo ministro 2002-08-21 įsakymas Nr. 1469).
- Dėl Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio (Švietimo ir mokslo ministro 2003-06-25 įsakymas Nr. 897).
- Dėl Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo (Švietimo ir mokslo ministro 2004-06-03 įsakymas Nr. 838).
- Dėl Psichologinės pagalbos mokiniui teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo (Švietimo ir mokslo ministro 2004-06-03 įsakymas Nr. 837).

- Dėl mokymosi pagal adaptuotą vidurinio ugdymo programą tvarkos aprašo patvirtinimo (Švietimo ir mokslo ministro 2004-06-03 įsakymas Nr. 839) (Barkauskienė, 2007).
- Dėl reikalavimų valstybinių ir savivaldybių mokyklų nuostatomis patvirtinimo (Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. liepos 16 d. įsakymas Nr. ISAK-1162).
- Dėl Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos logopedo pavyzdinio pareigybės aprašymo (Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. rugpjūčio 20 d. įsakymas Nr. ISAK-1304).
- Dėl Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos specialiojo pedagogo pavyzdinio pareigybės aprašymo (Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. rugpjūčio 20 d. įsakymas Nr. ISAK-1305).
- Dėl specialiųjų poreikių mokinių vežiojimo 2005-2008 metų programos "Geltonasis autobusas" patvirtinimo“ (Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 7 d. įsakymas Nr. ISAK-1953).
- Dėl Mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašymo (Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. ISAK-2092).
- Dėl mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašymo, pakeitimo (Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. ISAK-2092)
- Dėl pedagoginių-psichologinių žinių kurso (Švietimo ir mokslo ministro 2005 m. kovo 17 d. įsakymas Nr. ISAK-456).
- Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. birželio 3 d. įsakymo Nr. ISAK-838 "Dėl Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo 2005 m. rugpjūčio 30 d. Nr. ISAK-1780.
- Švietimo ir mokslo ministro 2005 m. kovo 29 d. įsakymas Nr. ISAK-506 „Dėl Kvalifikacinių reikalavimų mokytojams, dirbantiems pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, neformaliojo vaikų švietimo, pradinio, pagrindinio, vidurinio, specialiojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, aprašo tvirtinimo“ pakeitimo 2005 m. lapkričio 11 d. Nr. ISAK-2264.
- Dėl Mokyklos specialiojo pedagogo bendrųjų pareiginių nuostatų (Švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. ISAK-2676).
- Dėl Institucijų, vykdančių mokytojų ir švietimo pagalbą teikiančių specialistų kvalifikacijos tobulinimą, veiklos vertinimo ir akreditacijos. (Švietimo ir mokslo ministro 2006 m. sausio 23 d. įsakymas Nr. ISAK-109).
- Dėl švietimo ir mokslo ministro 2004 m. birželio 3 d. įsakymo Nr. ISAK-837 "Dėl Psichologinės pagalbos mokiniui teikimo tvarkos aprašo" pakeitimo“ (Švietimo ir mokslo ministro 2006 m. vasario 15 d. įsakymas Nr. ISAK-266).
- Dėl Logopedų, dirbančių mokyklose, bendrųjų pareiginių nuostatų patvirtinimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006 m. kovo 31 d. įsakymas Nr. ISAK-614).

- Dėl Specialiosios pedagogikos ir psichologijos žinių kurso (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006 m. rugpjūčio 2 d. įsakymas Nr. ISAK-1632).
- Dėl švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakymo Nr. ISAK-2092 "Dėl Mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašymo" pakeitimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006 m. lapkričio 30 d. įsakymas Nr. ISAK-2254).
- Dėl Psichologų, teikiančių pagalbą mokiniui, atestacijos nuostatų patvirtinimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 29 d. įsakymas Nr. ISAK-101).
- Dėl Metodinių rekomendacijų "Mokinio krepšelio apskaičiavimo metodika specialiųjų poreikių mokiniams, ugdomiems bendrojo lavinimo mokyklų bendrosiose klasėse" patvirtinimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 30 d. įsakymas Nr. ISAK-122).
- Dėl Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo, kalbos įskaitos, dalyko brandos egzamino užduoties formos, vykdymo ir vertinimo instrukcijų (vertinimo) pritaikymo specialiųjų poreikių mokiniams, buvusiems mokiniams ir eksternams tvarkos aprašo patvirtinimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. vasario 7 d. įsakymas Nr. ISAK-184).
- Dėl švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymo Nr. ISAK-1549 "Dėl Mokyklos psichologo asistento pavyzdinio pareigybės aprašymo" pakeitimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 30 d. įsakymo Nr. ISAK-570).
- Dėl krizių valdymo mokyklose tvarkos aprašo patvirtinimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. liepos 12 d. įsakymas Nr. ISAK-1374).
- Dėl švietimo ir mokslo ministro 2003 m. birželio 25 d. įsakymo Nr. ISAK-897 "Dėl Pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio" pakeitimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. rugpjūčio 22 d. įsakymas Nr. ISAK-1680).
- Dėl švietimo ir mokslo ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. ISAK-1880 "Dėl Savivaldybės pedagoginės psichologinės tarnybos pavyzdinių nuostatų" pakeitimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. rugpjūčio 22 d. įsakymas Nr. ISAK-1681).
- Dėl Vaiko, kuriam tais kalendoriniais metais sueina 7 metai ir kuriam reikalinga nuolatinė kvalifikuotų specialistų pagalba bei sveikata tausojantis dienos režimas, ugdymo ikimokyklinio ugdymo įstaigoje arba namuose pagal vaiko ugdymosi poreikiams pritaikytą ugdymo programą organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. rugsėjo 14 d. įsakymas Nr. ISAK-1836).
- Dėl Specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kvalifikacijos tobulinimo kursų programos patvirtinimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 18 d. įsakymas Nr. ISAK-2481).
- Dėl 2008-2009 mokslo metų bendrųjų profesinio mokymo planų patvirtinimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. liepos 17 d. įsakymas Nr. ISAK-2125).

- Dėl Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. ISAK-2433).

- Dėl švietimo ir mokslo ministro 2007 m. vasario 7 d. įsakymo Nr. ISAK-184 "Dėl Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo, kalbos įskaitos, dalyko brandos egzamino užduoties formos, vykdymo ir vertinimo instrukcijų (vertinimo) pritaikymo specialiųjų poreikių mokiniams, buvusiems mokiniams ir eksternams tvarkos aprašo patvirtinimo" pakeitimo (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. vasario 21 d. įsakymas Nr. ISAK-346) (Švietimo ir mokslo ministerija. Teisės aktai. [Žiūrėta 2010-01-21]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/ugdymas/specialusis/teises_aktai.htm)

Gerbiamo pedagogės, Gerbiamieji pedagogai,

A N K E T A

Kiekvienas vaikas turi teisę į mokslą. Šią teisę užtikrina Lietuvos Respublikos konstitucija, Vaiko teisių konvencija, tačiau kai kurie vaikai gali susidurti su šios teisės pažeidimais ir sunkumais.

Anketos autorė norėtų sužinoti, kokias teises specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniai turi bendrojo lavinimo mokykloje ir kaip jos įgyvendinamos, su kokiomis problemomis susiduriama, kaip tos problemos apribotų specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių teisę į mokslą.

Jūsų atsakymai labai svarbūs!

Tyrimo anketa yra ANONIMINĖ, jos pasirašyti nereikia.

Prašau pažymėti atsakymus į žemiau pateiktus klausimus (žymėkite ×).

Apklausą atlieka Šiaulių universiteto
magistrantė I. Jasėnaitė

Iškilius klausimams, galite skambinti 8-624-13219
arba rašyti: inglikster@gmail.com

Dėkoju už pagalbą!

Trumpa informacija apie Jus:

<i>Jūs esate:</i>	☐ Moteris ☐ Vyras
<i>Jūsų amžius: (įrašykite)</i>	.....
<i>Jūsų pedagoginio darbo stažas: (įrašykite)</i>	.....
<i>Jūsų išsilavinimas:</i>	☐ aukštesniosios mokyklos diplomai; ☐ bakalauro diplomai; ☐ magistro diplomai; ☐ mokslo daktaro diplomai; ☐ kita.....
<i>Jūsų pedagoginė kvalifikacija:</i>	☐ mokytojas; ☐ vyr. mokytojas; ☐ mokytojas metodininkas; ☐ mokytojas ekspertas;
<i>Įstaiga, kurioje dirbate:</i>	☐ pagrindinė mokykla; ☐ vidurinė mokykla; ☐ gimnazija; ☐ kita.....

1. Kiek Jūsų klasėje mokosi specialiųjų ugdymosi poreikių SUP¹ mokinių? (įrašykite skaičių)

.....

2. Aš pritariu specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių integruoto ugdymo idėjai:

- Taip;
 Iš dalies;

¹ Specialieji ugdymo(si) poreikiai (SUP) – pagalbos ir paslaugų reikmė, atsirandanti dėl to, kad ugdymo ir saviugdodos reikalavimai neatitinka asmens, turinčio specialiųjų poreikių galimybių.

Ne.

3. Aš turiu pakankamai kompetencijų ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių mokinius:

- Taip;
- Iš dalies;
- Ne.

4. Kompetencijas, kad galėčiau ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių mokinius, įgijau:

- Aukštojoje mokykloje;
- Kursuose;
- Savarankiškai studijuojant;
- Kita.....

5. Mano nuomone, mokyklose specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių ugdymo įgyvendinimui neigiamai atsiliepia:

- Specialiųjų pedagoginių žinių stoka;
- Įgūdžių, darbo patirties trūkumas;
- Neigiamas požiūris į specialiųjų ugdymosi poreikių mokinius;
- Per didelis mokinių skaičius klasėje;
- Mokytojų padėjėjų trūkumas klasėje;
- Specialistų (spec. pedagogo, logopedo) pagalbos trūkumas;
- Kita.....

6. Specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams pritaikau specialiąsias (adaptuotas, modifikuotas)² mokymo programas:

- Taip;
- Kartais;
- Ne.

7. Iš anksto planuoju papildomą darbą su specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniais:

- Taip;
- Kartais;
- Ne.

8. Mokydama/as specialiųjų ugdymosi poreikių mokinius, visada reikalauju siekti gerų mokymosi rezultatų:

- Taip;
- Kartais;
- Ne.

9. Specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių tėvams sudarau galimybę dalyvauti mokymo procese:

- Taip;
- Kartais;
- Ne.

10. Manau, kad už specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių ugdymą atsakingi:

- Specialistai (spec. pedagogas, logopedas);
- Pedagogai;
- Tėvai;
- Visi;

---

² Modifikuota programa – SP asmeniui pritaikyta bendrojo lavinimo programa, leidžianti jam ugdytis pagal valstybinius išsilavinimo standartus.
Adaptuota programa – pritaikyta SP asmens gebėjimams ir realiam mokymosi lygiui.

11. Visuomet stengiuosi optimizuoti specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų santykius su klasės draugais:

- Taip;
- Kartais;
- Ne.

12. Per pamokas būna atvejų, kai specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniai išskiriami ar ignoruojami:

- Taip;
- Kartais;
- Ne.

13. Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai bendraamžių grupėje:

- globojami;
- mėgstami;
- atstumiami;
- nepastebimi;
- išskiriami kaip „kitokie”;
- pašaipų objektai;
- kita.....

14. Mano nuomone, specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų santykiai su bendraamžiais:

- Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai turi draugų tarp bendraamžių;
- Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai neturi draugų tarp bendraamžių;
- Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai su bendraamžiais sutaria;
- Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai su bendraamžiais nesutaria;
- Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai skriaudžiami bendraamžių;
- Bendraudami su specialiųjų ugdymosi poreikių vaikais, bendraklasiai tampa jautresni.

15. Jūsų nuomone, specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai save vertina kaip esą kitokie klasėje:

- Taip;
- Kartais;
- Ne.

16. Žinių ir pagalbą, dirbant su specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniais, gaunu iš:

- Specialiojo pedagogo;
- Logopedo;
- Psichologo;
- Socialinio pedagogo;
- Kitų klasių mokytojų;
- PPT³ specialistų;
- Kursų;
- Metodinių pasitarimų;
- Skaitau tam skirtą literatūrą;
- Specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių ugdymu nesidomiu;
- Kita.....

17. Specialistai (spec. pedagogas, logopedas) inicijuoja metodinius pasitarimus, kuriuose sužinau apie specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių ugdymą:

- Taip;
- Kartais;
- Ne.

18. Mokykloje su manimi dirba mokytojo padėjėjas:

- Taip;
- Kartais;

---

³ PPT - Pedagoginė psichologinė tarnyba.

Ne.

19. Mūsų mokykloje yra įrengti šie kabinetai:

- Specialiojo pedagogo; Psichologo;
 Logopedo; Socialinio pedagogo;

20. Mokykloje sudaromos geros ugdymo(si) sąlygos (kabinetas, priemonės) specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams:

- Taip;
 Iš dalies;
 Ne;

21. Mokydama/as specialiųjų ugdymosi poreikių mokinius pagal adaptuotas, modifikuotas programas, naudoju:

- Bendrojo lavinimo vadovėlius;
 Žemesnių klasių vadovėlius;
 Specialiųjų mokyklų vadovėlius;
 Vadovėlius, skirtus specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams;
 Kita.....

22. Turimus vadovėlius ir pratybas specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams pritaikyti sudėtinga:

- Taip;
 Kartais;
 Ne.

23. Mūsų mokykloje specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams yra sudarytos sąlygos lankyti papildomo ugdymo programas (būrelius):

- Taip;
 Kartais;
 Ne

Ačiū už atsakymus !!!

Mokinių teisės į mokslą ir jų įgyvendinimo problemos A P K L A U S A

Mielas moksleivi, miela moksleive,

Kiekvienas vaikas turi teisę į mokslą. Šią teisę užtikrina Lietuvos Respublikos konstitucija, Vaiko teisių konvencija, tačiau kai kurie vaikai gali susidurti su šios teisės pažeidimais ir sunkumais.

Anketos autorė norėtų sužinoti, ar Jūs mokydamiesi patiriate problemų, kurios apriboja Jūsų teisę į mokslą.

Apklausa yra anoniminė, todėl vardo ir pavardės nurodyti nereikia.

Labai svarbu, kad anketa būtų užpildyta iki galo, nepaliekant neatsakytų klausimų.

Tavo atsakymai yra labai svarbūs!

DĖKOJU UŽ DALYVAVIMĄ IR LINKIU SĖKMĖS!

Apklausą atlieka Šiaulių universiteto magistrantė I. Jasėnaitė

Iškilus klausimams, galite skambinti 8-624-13219 arba rašyti: inglikster@gmail.com

KELETAS KLAUSIMŲ APIE TAVE:

Tu esi: ☐ Berniukas ☐ Mergaitė	Kiek Tau metų? <i>(įrašykite)</i> .....
Kelintoje klasėje mokaisi? <i>(įrašykite)</i>	

ŽYMĖJIMO PAVYZDYS

Aš visada sulaukiu pagalbos mokydamasis(asi)	☒ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
---	--

Kiekvienoje eilutėje pažymėk vieną Tau tinkantį atsakymą.

1. Man patinka mokytis mokykloje	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
---	---

2. Pamokų metu jaučiuosi gerai	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
3. Pamokose drąsiai kalbu, nebijau suklysti	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
4. Mokytojai išklausо mano nuomonės, padeda man	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
5. Mokytojai pamokų metu visada man paaiškina užduotis	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
6. Mokytojai pamokose man pakankamai skiria dėmesio	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
7. Mokytojai atsižvelgia į mano nuomonę, priimdami sprendimus dėl mano mokymosi	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
8. Visada dalyvauju pasitarimuose, kai kalbama apie mane	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
9. Mokytojai mano žinias vertina teisingai	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
10. Gerai, kad mokytojai mano atliktas užduotis vertina klasės draugams girdint	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
11. Mokytis daugiausia man padeda mokytojai	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
12. Mokydamasis(asi) pagalbos sulaukiu iš specialiojo pedagogo	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
13. Mokydamasis(asi) pagalbos sulaukiu iš logopedo	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
14. Kai prašau pagalbos, mokytis man padeda bendraklasiai	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
15. Mokytis man padeda tėvai	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
16. Mokausi pagal man sudarytą programą	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
17. Aš mokausi iš skirtingų vadovėlių nei mano bendraklasiai	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
18. Aš atlieku tokias pat užduotis, kaip ir bendraklasiai	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
19. Mokykloje lankau būrelį	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
20. Mane visada priima į būrelius	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
21. Aš savo klasėje turiu draugų	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
22. Klasėje aš esu globojamas(a)	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
23. Mano klasės draugai manęs neišskiria	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
24. Bendraklasiai su manimi draugiški	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
25. Aš sutariu su mokytojais	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne
26. Mano santykiai su tėvais geri	☐ Taip ☐ Kartais ☐ Ne

Ačiū Tau.

Sėkmės!!!☺